

Näringsklimatet i Sverige 2003

Sten Axelsson
Philip Löf
Anne-Christine Strandell

NUTEK

Verket för näringslivsutveckling

itps INSTITUTET FÖR
TILLVÄXTPOLITISKA
STUDIER

Näringsklimatet i Sverige 2003

Sten Axelsson
Philip Löf
Anne-Christine Strandell

A2003:009
ISBN 91-974582-5-2
Omslagsbild: Patrix, Patrik Strandell
Produktion: Eriksson & Gullberg Reklambyrå

ITPS
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 063-16 66 00
Telefax: 063-16 66 01
E-post: info@itps.se
www.itps.se

NUTEK
117 86 Stockholm
Telefon: 08-681 91 00
Telefax: 08-681 94 40
E-post: info@nutek.se
www.nutek.se

Förord

Hur företagsledare upplever näringsklimatet i Sverige kan påverka deras investeringsbeslut och därmed också näringslivets ekonomiska utveckling.

Syftet med denna undersökning är att bidra med ett underlag till en aktuell och bred näringspolitisk diskussion om företagens villkor i Sverige.

Detta är den sjunde undersökningen sedan 1990. Samtliga undersökningar baseras på intervjuer med företagsledare bland de 400 omsättningsmässigt största företagen i det privata näringslivet. Här redovisas närmare 200 företagsledares attityder till att bedriva verksamhet i Sverige och deras framtidsplaner.

Undersökningen genomfördes under perioden november 2002 till januari 2003. Attityderna är sammanfattningsvis mer negativa än i föregående undersökning (2000). Konjunkturen och efterfrågan betyder i detta sammanhang mer än statens roll. Framtidsplanerna de närmaste fem åren pekar på viss optimism. Ökad efterfrågan i Sverige är den mest avgörande faktorn för ökad produktion och sysselsättning framöver.

ITPS och NUTEK vill tacka alla företag som medverkat och därmed gjort det möjligt att genomföra denna undersökning. Analyserna har gjorts av Anne-Christine Strandell och Philip Löf hos ITPS samt av Sten Axelsson hos NUTEK. Intervjuerna har gjorts av SIFO Research & Consulting under ledning av Toivo Sjören.

Stockholm juli 2003

Sture Öberg
ITPS

Sune Halvarsson
NUTEK

Sammanfattning

- **Mätningar av näringsklimatet utgör ett värdefullt komplement till andra analyser av näringslivets historiska utveckling och framtid.**

De senaste årens omvälvande händelser i den svenska och internationella ekonomin, har på ett dramatiskt sätt markerat betydelsen av att komplettera traditionella ekonomiska analyser med analyser som fokuserar på företagsledare och deras beslutsfattande. Finansmarknaden reagerar exempelvis kraftigt på rykten, bokslutskommunikéer, pressmeddelanden men också på faktorer som förtroende för regeringens politik och förväntningar om utvecklingen i omvärlden. Dagsläget och förväntningar om framtiden påverkar även företagsledarnas beslut, vilka kan få långsiktiga konsekvenser för Sveriges ekonomi.

Investeringsbesluten baseras ofta på företagsledningens uppfattning om det rådande näringsklimatet. En god förståelse för drivkrafterna bakom näringslivets tillväxt och förnyelse måste därför i hög grad baseras på kunskap om hur näringslivets nyckelpersoner uppfattar villkoren för företagens utveckling.

- **Oförändrat eller sämre näringsklimat**

Resultaten från intervjuerna ger sammanfattningsvis en mer negativ syn på näringsklimatet än föregående undersökning. Näringsklimatet uppfattas som oförändrat eller sämre, men politiskt påverkbara faktorer spelar en liten roll. Konjunkturen och efterfrågan är det som betyder mest.

Uppgifterna baserar sig på intervjuer med närmare 200 företagsledare, bland de 400 omsättningsmässigt största företagen inom det privata näringslivet i Sverige.

- **Utvecklingen negativ sedan 1993**

Sedan 1993 upplevs näringsklimatet i Sverige av allt fler som sämre än i andra länder. Dock uppger de flesta företag att det inte föreligger några skillnader i näringsklimatet mellan Sverige och andra länder. Sverige upplevs som bäst för att utveckla nya produkter och processer.

- **Samarbete med kunder och leverantörer viktigast för produktutveckling**

Både svensk- och utlandsägda företag anser att ett långsiktigt samarbete med kunder och leverantörer är den viktigaste faktorn för utveckling av nya produkter. Näst viktigast är kompetent personal. Krävande kunder är en annan viktig drivkraft för produktutveckling för svenskägda företag, medan utlandsägda företag lägger större vikt vid konkurrenssituationen.

- **Utlandsägda företag har huvudkontoren utomlands**

Viktigaste orsaken till lokalisering av huvudkontor i utlandet är det utländska ägandet, följt av ägarförändringar. Inga svenskägda företag uppgav att de hade huvudkontorsfunktioner utomlands 2003.

- **Företagen planerar expansion i Sverige**

Två av tre företagsledare bedömer att företagets produktionsvolym kommer att öka på sikt, medan 20 procent tror att produktionen i Sverige kommer att minska. En något större andel av de svenskägda företagen räknar med en minskning.

Drygt 40 procent av företagen bedömer att inköpen av varor och tjänster i Sverige kommer att vara oförändrade under de närmaste fem åren. Fler företag räknar med minskade, snarare än ökade inköp. Det finns inga större skillnader mellan svenskägda och utlandsägda företags inköpsplaner.

- **Företagen planerar ökade satsningar på FoU i Sverige**

Vart tredje företag planerar att öka sin forskning och utveckling i Sverige. En relativt stor andel av företagen räknar med en oförändrad nivå, medan relativt få räknar med en minskning.

- **Något ökad sysselsättning framöver**

Drygt en tredjedel av företagen planerar att öka antalet anställda i Sverige. Detta är ungefär en fördubbling jämfört med lågkonjunkturåret 1992. År 1992 planerade hälften av företagen att minska antalet anställda. Denna andel har minskat till 29 procent år 2003.

Det är dock fler som avser att öka produktionen än sysselsättningen i Sverige, även i de utlandsägda företagen. Flertalet företag räknar med att antalet anställda kommer att öka mer i utlandet än i Sverige.

- **Svensk kapitalmarknad har minskat i betydelse**

Flera av företagen i undersökningen har en stor del av sin verksamhet, både försäljning och produktion, utomlands och de har även tillgång till den internationella kapitalmarknaden. Sedan 1993 har beroendet av svensk finansiering av verksamheter i Sverige minskat. Däremot är drygt hälften av de svenskägda företagen fortfarande beroende av kapitalmarknaden i Sverige.

- **Fortsatt stort intresse för EMU**

Flertalet företag upplever att ett svenskt deltagande i europeiska monetära unionen (EMU) kommer att förbättra deras förutsättningar att bedriva verksamhet i Sverige.

Inställningen till EMU har blivit något positivare sedan föregående undersökning 2000. Endast ett fåtal är negativa till EMU. Jämfört med 1997 har företagens inställning till ett svenskt deltagande i EMU blivit tydligare och färre företagsledare är tveksamma.

- **Ökat intresse för Sverige och Östeuropa**

Företagen räknar med att öka försäljningen mest i Sverige under de närmaste fem åren. Intresset för Central- och Östeuropa som marknad har ökat 2003, jämfört med 2000.

- **Efterfrågan viktigast**

De viktigaste förutsättningarna för att investera mer i Sverige är främst växande efterfrågan samt ökad framtidstro.

Det har blivit lättare att rekrytera kvalificerad arbetskraft, men fortfarande har 30 procent av företagen problem att hitta rätt kompetens. De räknar med att det blir svårare att rekrytera arbetskraft i Sverige om fem år.

Gällande arbetsrättslagstiftning (LAS) kan innebära att 3 av 10 företag rekryterar färre medarbetare. Viktigaste orsakerna till ökad sysselsättning i Sverige är en ökad efterfrågan på den svenska marknaden.

Investeringarnas rörlighet har ökat mellan olika länder och förhållanden i Sverige jämförs i högre grad med andra länder. Vilka fördelaktiga och unika villkor Sverige kan erbjuda blir därmed allt viktigare för det privata näringslivet. Ökad efterfrågan framstår ändå som den största möjligheten att växa i Sverige på längre sikt.

Innehåll

1. Bakgrund	sid 6
Framtidsplaner och attityder	sid 6
Så gjordes undersökningen	sid 7
Andelen intervjuade utlandsägda företag ökade kraftigt 2000 till 2003	sid 9
2. Det ekonomiska läget	sid 11
3. Hur har synen på näringsklimatet förändrats?	sid 13
Övergripande utveckling	sid 13
Vad påverkar näringsklimatet?	sid 14
Hur upplevs näringsklimatet i Sverige i jämförelse med andra länder?	sid 16
Sverige bäst för att utveckla nya produkter och processer	sid 16
4. Huvudkontorens lokalisering	sid 19
Definition av huvudkontor	sid 20
Viktigaste orsakerna till lokalisering	sid 21
Framtida lokalisering	sid 22
5. Ökad produktion framöver	sid 23
Produktion i Sverige	sid 23
Svensk forskningsmiljö fortfarande attraktiv	sid 24
Ingen ökning av inköp i Sverige	sid 24
Kapitalmarknad och räntenivå minskad betydelse	sid 25
6. Europeiska monetära unionen (EMU)	sid 27
EMU viktigt för företagen	sid 27
7. Något ökad sysselsättning	sid 29
Något ökad sysselsättning framöver	sid 30
Rekrytering lättare i nuläget	sid 32
Svårare att rekrytera i Sverige framöver	sid 33
8. Efterfrågan viktigast	sid 34
Ökad försäljning i Sverige och Östeuropa	sid 34
Efterfrågan viktigast	sid 35
Bilagor	sid 37
Bilaga I: Frågeformulär	sid 37
Bilaga II: Öppna svar på frågorna	sid 45

Bakgrund

ITPS och NUTEK har tillsammans med SIFO Research & Consulting genomfört en intervjuundersökning med företagsledare. Detta är den sjunde undersökningen sedan 1990 och den baseras på intervjuer med närmare 200 företagsledare bland de 400 omsättningsmässigt största företagen 2001.

Framtidsplaner och attityder

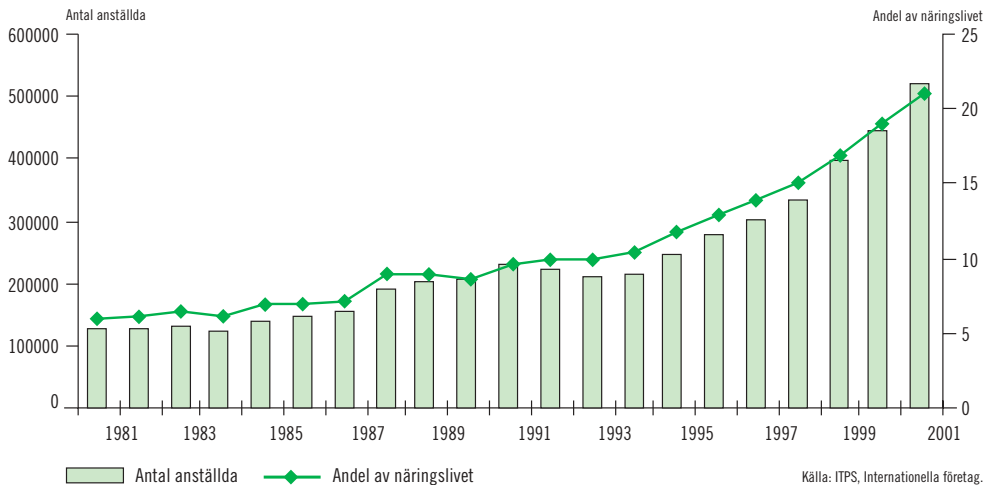
Här redovisas företagens attityder till att bedriva verksamhet i Sverige jämfört med andra länder samt deras framtidsplaner på fem års sikt. Syftet är att ge underlag till en aktuell och bred näringspolitisk diskussion om näringslivets villkor i Sverige.

Ett viktigt perspektiv är internationaliseringen av näringslivet i Sverige. Svenska företagsledare i globalt verksamma företag har fått ökade möjligheter att jämföra villkoren i Sverige med andra länder vid beslut om expansion respektive nedläggningar. Sedan slutet av 1990-talet har det utländska ägandet ökat kraftigt i Sverige. Det har därför blivit allt viktigare att beakta hur de ser på villkoren att bedriva och utveckla verksamheter i Sverige. Andelen intervjuade utlandsägda företag är större i denna undersökning än tidigare år. Detta beror till del på det ökande utländska ägandet av stora företag i Sverige. Genomgående redovisas svaren uppdelade efter ägandet på svenskägda respektive utlandsägda företag.

Sedan 1990-talet är det främst tjänsteföretag som ökat sin globala närvaro. Eftersom urvalet i denna undersökning baseras på företag med hög omsättning, innebär detta att förhållandevis många tjänsteföretag ingår. (Se även fakta om populationen).

År 2001 var 21 procent i det svenska näringslivet anställda i utlandsägda företag och i vissa branscher betydligt mer. Flest anställda i utlandsägda företag fanns i partihandel och företagstjänster 2001. Dessa branscher är också väl representerade i denna undersökning.

Figur 1. Antal anställda i utlandsägda företag och deras andel av alla anställda i näringslivet 1981-2001.

Så gjordes undersökningen

ITPS och NUTEK har med hjälp av SIFO Research & Consulting, frågat näringslivets chefer hur de ser på förutsättningarna att bedriva verksamhet i Sverige. Frågorna gäller både den allmänna attityden till det svenska näringsklimatet och företagens egna planer för de närmaste åren om bland annat produktion, sysselsättning samt forskning och teknisk utveckling. Liknande undersökningar har genomförts åren 1990, 1991, 1992, 1993, 1997 respektive 2000.

Telefonintervjuerna har genomförts under perioden november 2002 till januari 2003 av intervjuare vid SIFO. Redovisningen av intervjuerna och slutsatserna baseras på de svar som företagsledarna givit. Ambitionen har varit att så långt som möjligt återge företagsledningarnas egna värderingar och framtidsplaner.

Fakta om populationen

Intervjuföretagen har identifierats utifrån en databas över Sveriges 500 omsättningsmässigt största företag, bokslutsåret 2001. Av dessa har vissa företag uteslutits för att undersökningen i huvudsak syftar till att ge en bild av villkoren inom det privata näringslivet. Privatisering inom offentlig sektor innebär att det privata näringslivet omfattar allt fler nya typer av företag och branscher. Privatägda energibolag ingår exempelvis i denna undersökning.

Följande kriterier har använts för att definiera det privata näringslivet

- Verksamheten ska bedrivas i vinstsyfte.
- Verksamheten ska vara utsatt för konkurrens.
- Huvudprincipen är att företaget finansieras med privat kapital.
- Verksamheten ska inte främst avse en omfördelning av inkomster genom t.ex. kapitalförvaltning, spel eller lotterier.
- Vissa undantag har gjorts för statligt finansierade bolag som drivs i vinstsyfte och är utsatta för konkurrens.

Exempel på företag som uteslutits är Apoteksbolaget, Luftfartsverket, Sjöfartsverket, Systembolaget, Samhall, kommunala bostads- och energibolag, ekonomiska föreningar, kooperativa bolag, Svenska Spel, Trav och Galopp samt AMF Pension, AMF Sjuk- och Trygghetsförsäkring, Akademiska Hus och Vasakronan.

Efter denna gallring återstod 418 företag, bland dem som hade störst omsättning 2001. För att undvika att intervjua flera företag i samma koncern valdes ett bolag per koncern. Populationen uppgick därefter till 366 företag och 188 företagsledare har intervjuats, vilket innebär att det finns ett bortfall på 49 procent. Eftersom företagsledare i koncerners moderbolag har intervjuats, innebär det att de i praktiken har inflytande över betydligt fler företag både i Sverige och utlandet än de som ingår i undersökningen.

Bortfallet i undersökningen är relativt jämnt fördelat. Företag med låg omsättning är något underrepresenterade bland de svarande. Företag med mycket hög omsättning är svagt överrepresenterade. En viss övervikt kan noteras för utlandsägda företag, eftersom bortfallet är något större för de svenskägda företagen.

Tabell 1 De intervjuade företagens omsättning och antal anställda 2001.

Omsättning i Sverige	557 miljarder kronor
Antal anställda i Sverige	187 246
Omsättning per anställd i Sverige	2,97 miljoner kronor

Källa: MM Partner.

Generellt kan sägas att ett urval som baseras på företag med hög omsättning innebär att andelen tjänsteföretag blir högre än om urvalet baseras på företag med många anställda. Detta beror på att flera tjänsteföretag, exempelvis importagenturer och rederier, har hög omsättning i relation till antalet anställda. I industriföretag är relationen mellan omsättning och anställda mer parallell, det vill säga företag med hög omsättning har också många anställda.

Tabell 2 Branschfördelning av genomförda intervjuer respektive i populationen.

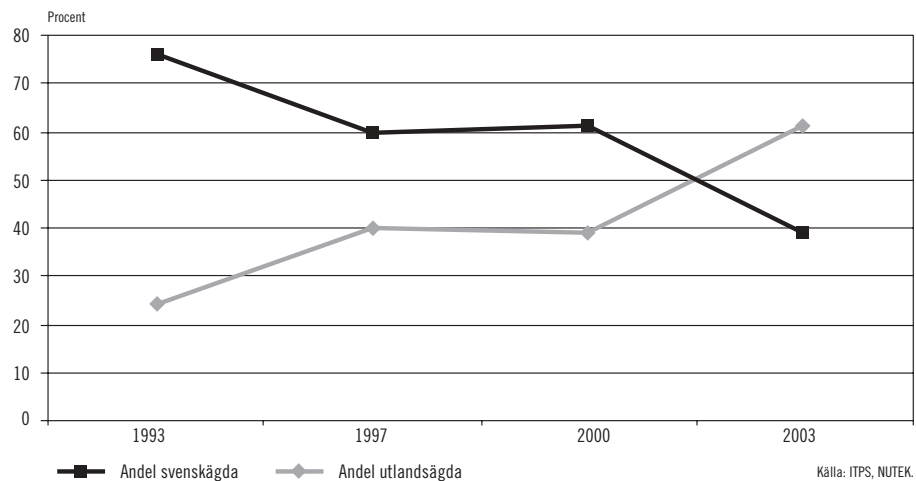
Branscher	Antal genomförda intervjuer	Antal företag i Populationen
Tillverkande industri	76	131
- verkstadsindustri	31	52
- skogsindustri	11	21
- kemi- och läkemedelsindustri	6	12
- stål- och metallindustri	11	17
- livsmedelsindustri	12	21
- annan tillverkningsindustri	5	8
Byggnadsverksamhet	9	12
Tjänsteföretag	103	198
- handelsföretag	52	104
- finansiella företag	4	14
- uppdragsverksamhet	13	35
- andra tjänsteföretag	26	45
Andra näringar	6	10
Uppgift saknas	2	15
Totalt	188	366

Källa: ITPS, NUTEK.

Andelen intervjuade utlandsägda företag ökade kraftigt 2000 till 2003

Fördelningen mellan svenskägda och utlandsägda företag i undersökningen av näringsklimatet har förändrats och andelen utlandsägda företag uppgick till 61 procent år 2003. Åren 1993, 1997 och 2000 utgjorde andelen utlandsägda företag 24, 40 respektive 39 procent av det totala antalet intervjuade företag. Figur 2 visar hur ägandet förändrats i de fyra senaste undersökningarna. Bortfallet är, som nämnts, något större bland svenskägda än bland utlandsägda företag i den senaste undersökningen.

Figur 2. Andelen utlandsägda respektive svenskägda företag (i procent) av samtliga intervjuade 1993, 1997, 2000 och 2003.

Anm. I undersökningarna 1990–1992 fanns ingen uppgift om de intervjuade företagens nationalitet.

Det ekonomiska läget

Undersökningen genomfördes under perioden november 2002 till januari 2003. Efterfrågeutvecklingen var mycket osäker kring detta årsskifte. Exempelvis rådde stor osäkerhet kring konsekvenserna av ett angrepp på Irak. Detta framgår också i resultaten av undersökningen. Lågkonjunkturen i USA och Tyskland påverkar i hög grad svenska företag, eftersom dessa länder är viktiga exportmarknader.

Sammanfattning

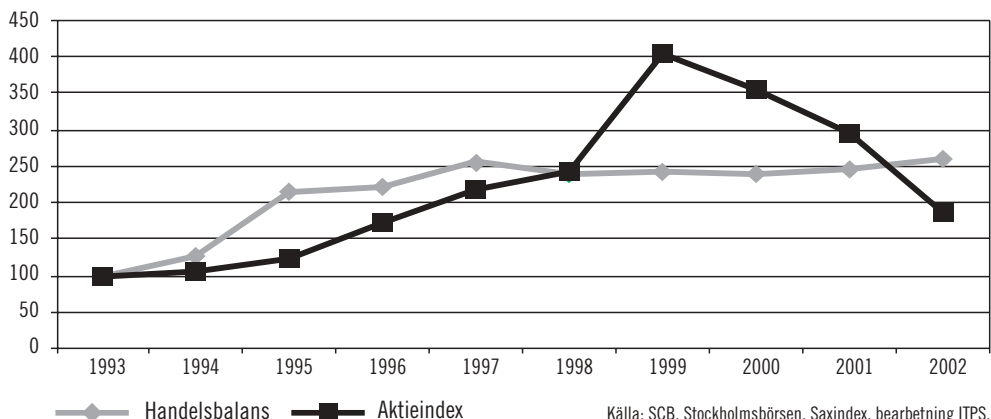
- Osäkert konjunkturläge 2003
- Långsammare tillväxttakt
- Osäkerhet om medlemskap i EMU

Sedan föregående undersökning 2000 har börskurserna rasat och en minskad efterfrågan har lett till att flera företag har dragit ner på personal. Särskilt IT-företagen har drabbats av minskad efterfrågan och fallande börskurser. År 2000 kännetecknades svensk ekonomi av stark tillväxt, sjunkande arbetslöshet, låg inflation och låga räntor. Denna snabba tillväxt i Sverige var främst ett resultat av kraftigt förbättrade statsfinanser i kombination med en stark uppgång i den internationella konjunkturen. Den exportledda tillväxten sedan mitten av 1990-talet förstärktes genom en stark tillväxt på den svenska hemmamarknaden fram till 2000. Företagsledarnas attityder och deras framtidsplaner har tydligen påverkats av nedgången i ekonomin sedan början av 2000-talet. Men denna nedgång verkar inte vara lika krisartad som 1992.

Läget 2003 är ändå betydligt mörkare än 2000. Sedan Sveriges Riksbank och regering gav upp kronförsvaret 1992 och lät den svenska kronan flyta fritt, har det svenska näringslivet tvingats till drastiska omprioriteringar. Medan efterfrågan på hemmamarknaden under flera år har varit svag, gynnades exportföretagen av den nedvärderade svenska kronan. Många exportföretag – till vilken kategori flera av de intervjuade företagen hör - har arbetat under flera år med högt kapacitetsutnyttjande. Den gynnsamma utvecklingen för exportföretagen återspeglade sig även i utvecklingen på aktiemarknaden, där aktievärdena ökade flerfaldigt mellan 1992 och 1999. Därefter har börskurserna fallit, nästan till den nivå som var 1996.

Förutom den svårbedömda efterfrågeutvecklingen, finns också en osäkerhet om Sveriges medlemskap i den europeiska monetära unionen (EMU). Hösten 2003 genomförs en folkomröstning om övergång till valutan euro. De största företagen är för EMU, medan allmänheten verkar vara mer osäkra i sitt ställningstagande. Se även kapitel 6.

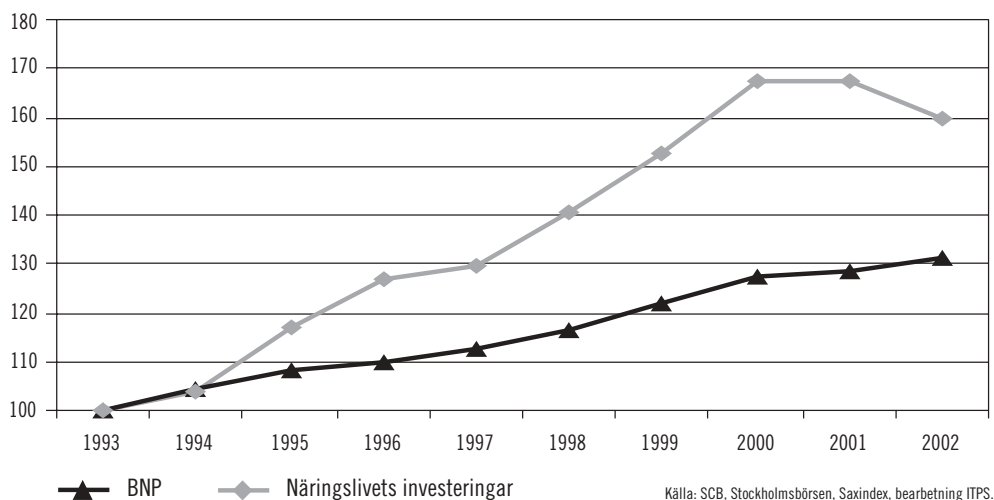
Figur 3. Handelsbalans- och aktieindex 1993-2002.

Svensk ekonomi har stärkts efter 1990-talets framgångsrika budgetsanering. Investeringarna inom tillverkningsindustrin har ökat under flera år liksom industriproduktionen. Mellan 2001 och 2002 har investeringarna minskat i Sverige och Konjunkturinstitutet bedömde i juni 2003 att en uppgång kan förväntas tidigast i slutet av 2003 eller i början av 2004¹.

Produktivitetsökningen har legat över genomsnittet för OECD mellan 1998 och 2002. Trots en viss avmattning i ekonomin har tillväxten (bruttonationalprodukten, BNP) fortsatt att öka men med en långsammare ökningstakt under 2000-talet, än under slutet av 1990-talet.

Figur 4. Index på investeringar i näringslivet och BNP 1993-2000.

Anm. Fasta bruttoinvesteringar.

¹ Konjunkturinstitutet, Konjunkturläget, juni 2003

Hur har synen på näringsklimatet förändrats?

Näringsklimatet är ett mångdimensionellt begrepp. I detta ingår ett flertal faktorer såsom konjunktur, efterfrågan och politik. Näringsklimatet styr bland annat företagens beslut om hur verksamheten ska utvecklas. Ett bra näringsklimat leder till ökande satsningar. För att Sverige ska vara attraktivt för satsningar är det viktigt att det står sig väl i jämförelse med näringsklimatet i andra länder.

Sammanfattning

- En tredjedel av företagen anser att näringsklimatet försämrats under de senaste 3-4 åren.
- Vart fjärde företag anser att näringsklimatet är bäst i annat EU-land.
- En fjärdedel av företagen anser att förutsättningarna för att utveckla nya produkter är bäst i Sverige.

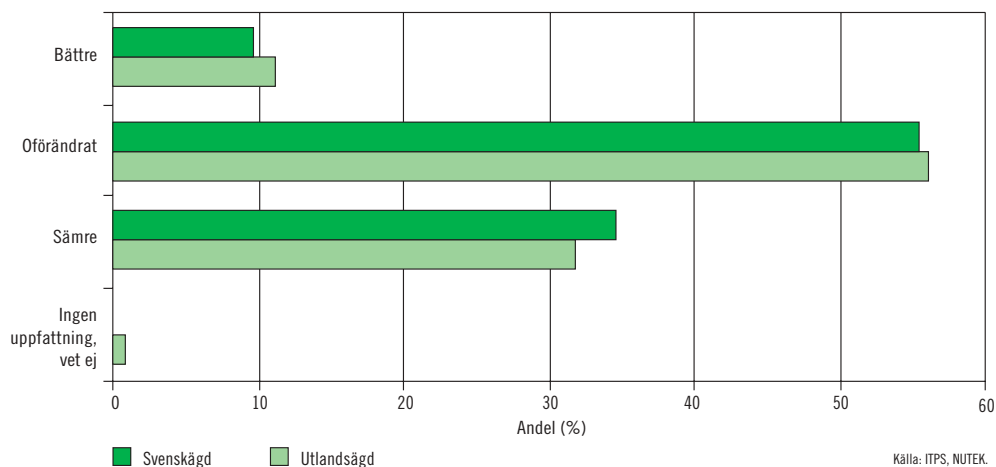
Övergripande utveckling

När det gäller utvecklingen av näringsklimatet under de senaste tre till fyra åren anser 30-35 procent av företagen att det blivit sämre, se figur 5. Omkring 10 procent uppger att näringsklimatet förbättrats under samma period. Den största gruppen, cirka 55 procent av företagen, har svarat att näringsklimatet är oförändrat. Det är en större andel svenskägda företag i jämförelse med de utlandsägda som anser att näringsklimatet blivit sämre.

Det är betydande skillnad i synen på näringsklimat mellan olika branscher. Störst andel företag som anser att näringsklimatet blivit sämre finns i *andra näringar*, där skogsbruk, järnmalm och elförsörjning ingår. Hälften av företagen i dessa branscher anser att näringsklimatet blivit sämre.

Den största andelen företag som anser att näringsklimatet blivit bättre finns inom *byggverksamhet* där knappt var fjärde företag anser att det förbättrats. Mellan 15 och 20 procent inom *annan tillverkningsindustri*, *handelsföretag* och *uppdagsverksamhet* anser också att näringsklimatet blivit bättre.

Figur 5. Hur anser du att näringsklimatet på det hela taget har förändrats under de senaste 3-4 åren?

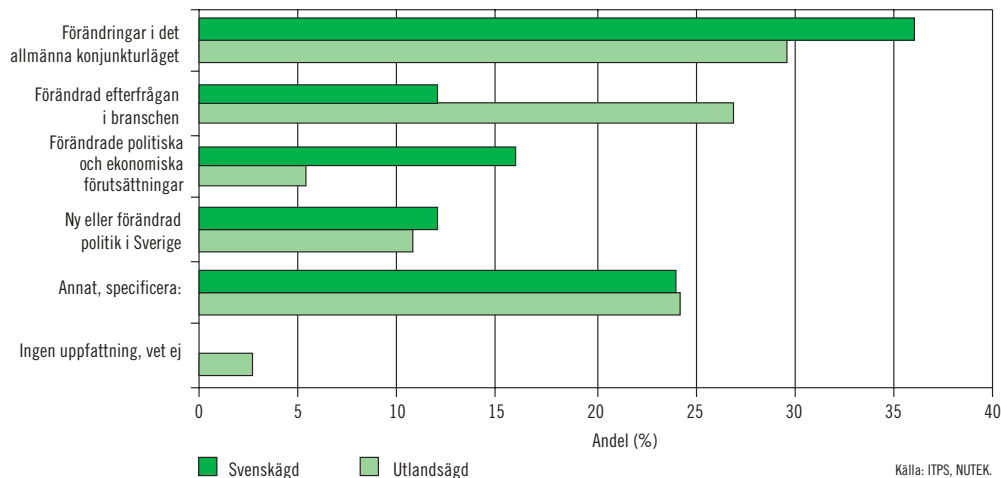
Vad påverkar näringsklimatet?

Vilka skäl finns det till att företag anser att näringsklimatet blivit sämre under de senaste tre till fyra åren? Knappt hälften av företagen som svarat sämre anser att de viktigaste orsakerna är förändringar i det allmänna konjunkturläget och en vikande efterfrågan. För drygt 30 procent av företagen är konjunkturläget den mest avgörande faktorn bakom ett försämrat näringsklimat. De svenskägda företagen är något mer påverkade av det försämrade konjunkturläget. Den nedåtgående konjunkturen, som täcker den största delen av de tre till fyra senaste åren, har således haft stor inverkan på näringsklimatet.

Att efterfrågan förändrats i branschen är ett annat skäl till att näringsklimatet upplevs som sämre. Sammanlagt 21 procent av företagen har uppgett detta som ett viktigt skäl. Resultaten visar att det är stor skillnad mellan utlandsägda och svenskägda företag. De sistnämnda är i mindre utsträckning påverkade av den förändrade efterfrågan i branschen. Svarsalternativet ”annan orsak” har en fjärdedel av företagen angett som skäl till att näringsklimatet blivit sämre. Inom denna kategori finns en blandning av olika faktorer, såsom konjunkturedgång, ökad internationell konkurrens samt förändrade politiska och ekonomiska faktorer.

Förändrade politiska och ekonomiska förutsättningar i övriga världen spelar en relativt stor roll för de svenskägda företagen, men har lite betydelse för utlandsägda företag. En möjlig förklaring till skillnaden är att fler av de intervjuade svenskägda företagen är mer exportorienterade, medan ett större antal utlandsägda företag är importörer och återförsäljare av varor till den svenska marknaden. Dessa utlandsägda företag är därför inte lika beroende av förändrade politiska och ekonomiska förutsättningar i övriga världen.

Figur 6. Varför har näringsklimatet blivit sämre?

Anm. "Annat" se bilaga II.

När det gäller betydelsen av ny och förändrad politik i Sverige anser drygt 10 procent av företagen att detta bidragit till ett sämre näringsklimat. Det är i detta avseende liten skillnad mellan utlandsägda och svenskägda företag. Slutsatsen är att inhemska politiska faktorer i den senaste undersökningen spelar en förhållandevis liten roll för näringsklimatet. Konjunkturer samt förändrad efterfrågan i branschen har under de senaste tre till fyra åren haft betydligt större inverkan på näringsklimatet.

Som nämnts är det en förhållandevis liten andel av företagen (10 procent) som uppgett att näringsklimatet blivit bättre under de tre till fyra senaste åren. Den vanligaste orsaken är "annat skäl". Det gäller för drygt 85 procent av de svenskägda företagen och för drygt 60 procent av de utlandsägda företagen. Bakom "annat skäl" ligger bland annat att företaget expanderat, minskade hinder genom ökad globalisering, att det blivit lättare att etablera företag, stabilare ekonomi samt ökad politisk förståelse för näringslivets villkor.

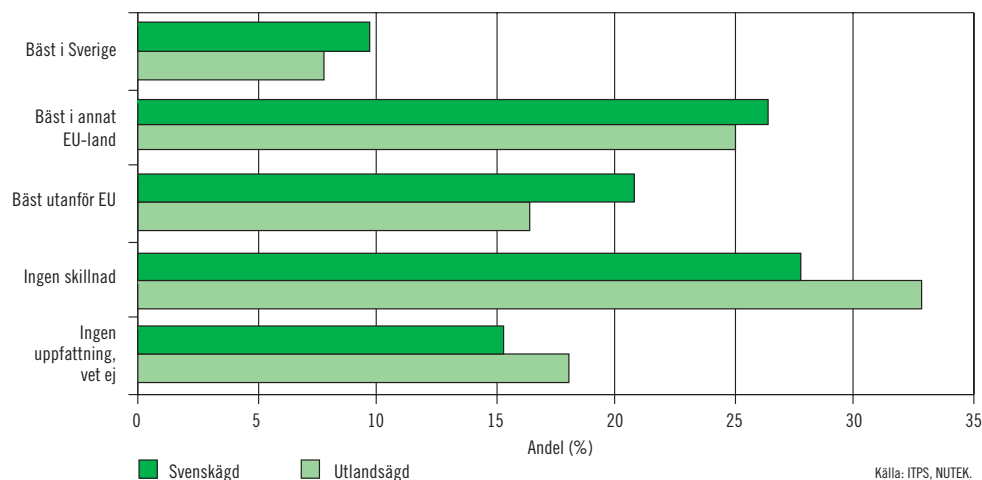
Cirka 15 procent av de utlandsägda företagen har angett förändrad efterfrågan i branschen som det viktigaste skälet bakom ett bättre näringsklimat. Ny eller förändrad politik i Sverige är den viktigaste orsaken till ett bättre näringsklimat för 15 procent av de utlandsägda företagen. Inget av de svenskägda företagen har angett något av dessa två skäl. När det gäller förändringar i det allmänna konjunkturläget har drygt 10 procent av de svenskägda och drygt 5 procent av de utlandsägda företagen uppgett det som viktigaste skäl till att näringsklimatet blivit bättre.

Hur upplevs näringsklimatet i Sverige i jämförelse med andra länder?

De flesta stora företag är verksamma i flera länder. De har därmed möjlighet att välja mellan olika lokaliseringar. Skillnaden mellan näringsklimatet i olika länder spelar en roll vid val av lokalisering. För att förstå hur Sverige står sig i konkurrens med resten av världen, finns det anledning att jämföra attityder till näringsklimatet i Sverige med övriga världen. Nästan 35 procent av de utlandsägda och drygt 25 procent av de svenskägda företagen anser att det inte finns någon skillnad på näringsklimatet i Sverige och i andra länder, se figur 7.

Omkring 25 procent av företagen uppger att näringsklimatet är bäst i annat EU-land. Framförallt inom *uppdragsverksamhet* och *livsmedelsindustri* har en stor andel företag angett detta. Att Sverige har bäst näringsklimat har angetts av 7 procent av de utlandsägda och 9 procent av svenskägda företagen. Att näringsklimatet är bäst i Sverige anser framförallt företag inom *byggverksamhet*, *annan tillverkningsindustri* samt *stål och metallföretag*.

Figur 7. Hur ser du på näringsklimatet i Sverige jämfört med andra länder?

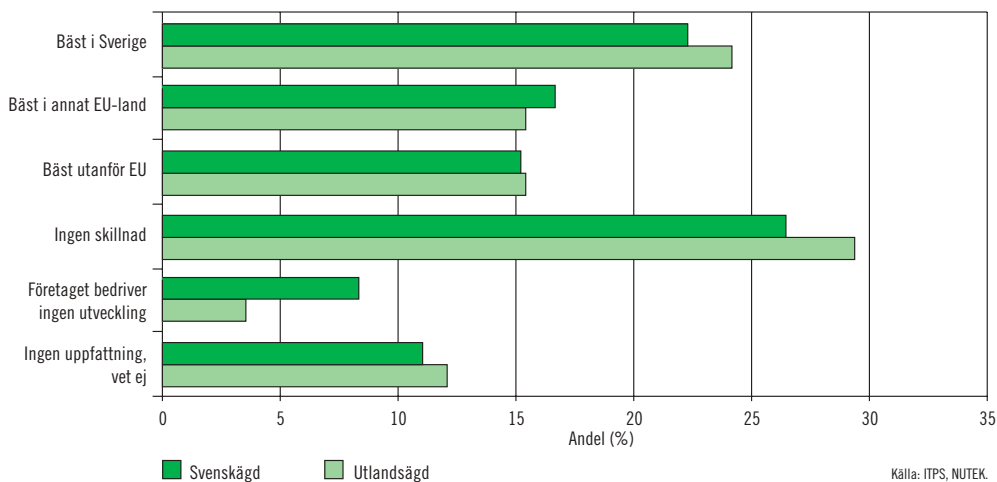

Sverige bäst för att utveckla nya produkter och processer

En annan aspekt av näringsklimatet handlar om var i världen förutsättningarna är bäst för att utveckla nya produkter och processer. Drygt 25 procent av både utlandsägda och svenskägda företag anser att det inte finns någon skillnad mellan att utveckla produkter i Sverige och i andra länder, se figur 8.

Att förutsättningarna är bäst i Sverige har 24 procent av utlandsägda och 22 procent av svenskägda företag svarat. Förutsättningarna är bäst i annat EU-land att utveckla produkter och processer anser 16 procent av de utlandsägda företagen och 17 procent av de svenskägda. Ungefär lika stor andel har uppgett att förutsättningarna är bäst utanför EU.

Figur 8. Hur ser du på förutsättningarna att utveckla nya produkter (varor och tjänster) respektive processer inom ditt företag?
 Är förutsättningarna bäst i Sverige eller i andra länder?

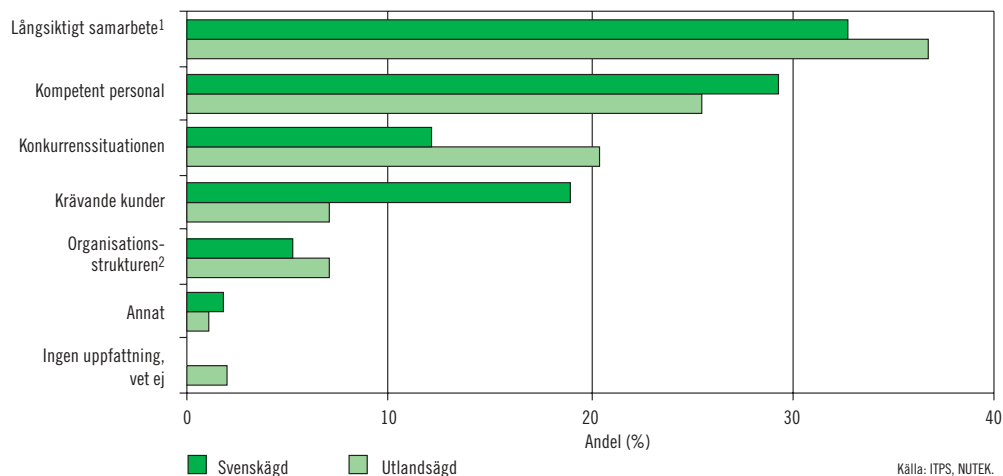
Det är värt att notera skillnaden mellan värderingarna av Sveriges allmänna näringsklimat med förutsättningarna för att utveckla nya produkter och processer. Trots att bara 5-10 procent ansåg att näringsklimatet var bäst i Sverige, ansåg 20-25 procent att Sverige hade de bästa förutsättningarna för utveckling av nya produkter och processer. Resultat visar att näringsklimatet i Sverige är mest konkurrenskraftigt när det gäller att utveckla nya produkter och processer medan det allmänna näringsklimatet anses stå sig sämre i konkurrensen med andra länder.

De främsta orsakerna till ett försämrat näringsklimat är som redan nämnts, att företagen upplevt en vikande efterfrågan och en konjunkturnedgång.

Långsiktigt samarbete med kunder och leverantörer

Vilka faktorer skapar en gynnsam miljö för utveckling av nya produkter och processer? Det viktigaste kännetecknet för en god utvecklingsmiljö är långsiktigt samarbete med kunder och leverantörer, vilket angetts av 37 procent utlandsägda och 33 procent svenskägda företag, se figur 9. Därefter följer kompetent personal, vilket drygt 25 procent av samtliga företag anser vara det viktigaste skälet. Konkurrenssituationen är viktigaste drivkraften för 12 procent av svenskägda företag och för 21 procent av utlandsägda företag.

Figur 9. Vilken av följande faktorer är viktigast för utvecklingen av nya produkter och processer?

Anm. ¹ Långsiktigt samarbete med kunder och leverantörer.

² Den interna organisationsstrukturen.

"Annat" se bilaga II.

Ett annat betydelsefullt område för produktutveckling är företagets konkurrenssituation. Omkring 20 procent av de utlandsägda företagen anser att det är den viktigaste faktorn, medan drygt 10 procent av de svenskägda företagen anser att det är den mest betydelsefulla faktorn för att utveckla nya produkter och processer.

Av tradition har Sverige haft starka leverantörer och deras fortsatta utveckling är viktig för näringsklimatet. Tillgång till kompetent personal är ett annat betydelsefullt skäl för framgångsrik produktutveckling. En god kompetensförsörjning är avgörande för att Sverige ska behålla sin förmåga att attrahera företagens utvecklingsavdelningar. En hård konkurrens är en annan drivkraft som också skapar förutsättningar för produktutveckling.

Huvudkontorens lokalisering

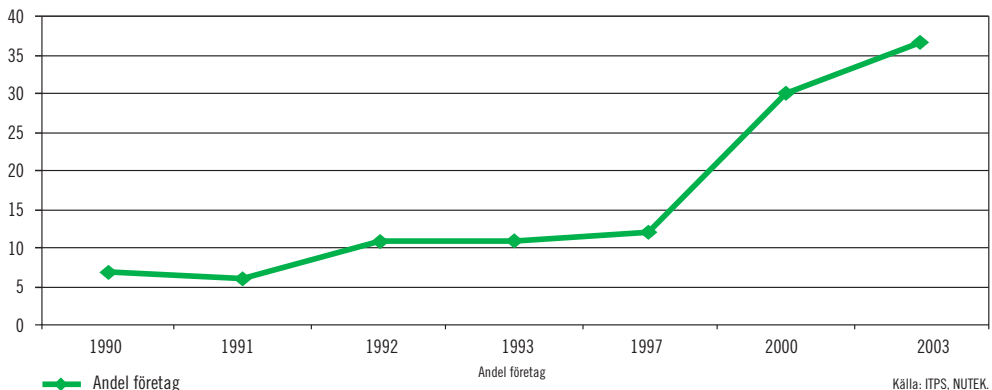
Sedan länge har det svenska näringslivet internationaliserats. Detta får många olika konsekvenser. Omstrukturering av företagens verksamheter sker allt mer över nationella gränser. Flytt av huvudkontor från Sverige till andra länder är en av de konsekvenser som har debatterats flitigt. Lokalisering av huvudkontor har särskilt förknippats med lokalisering av strategiska funktioner, såsom forskning och utveckling. Många debattörer befarar att med huvudkontoren följer andra verksamheter med.

Sammanfattning

- Utlandsägda företag har huvudkontoret utomlands
- Viktigaste orsakerna till lokaliseringen utomlands är det utländska ägandet och ägarförändringar
- Inga svenskägda företag uppgav att de hade huvudkontoret utomlands

Andelen företag som uppger att de har sitt huvudkontor i utlandet har ökat sedan 1990. Den kraftigaste ökningen ägde rum mellan 1997 och 2000. Därefter har ökningen fortsatt men i långsammare takt. Andelen ökade från 30 procent 2000, till 37 procent 2003. Siffrorna är dock känsliga för hur urval respektive population förändrats över tiden¹.

Figur 10. Andel intervjuade företag som uppgett att huvudkontoret finns utomlands.

¹ Se även ITPS rapport "Flytt av huvudkontor – tänkbara orsaker, 2003".

Alla intervjuade svenska företag har huvudkontoren i Sverige och de flesta, men inte alla, utlandsägda företag har huvudkontoret utomlands. Vi kan inte se någon tendens till att svenska företag fysiskt flyttar sina huvudkontor utomlands. Det mönster som går att urskilja är att det är utlandsägda företag i Sverige som har sina huvudkontor utomlands. Ökningen kan således förklaras av ökningen i antalet utlandsägda företag som har huvudkontorsfunktioner i utlandet.

År 2003 uppgav 117 företag att de har huvudkontoret i Sverige och 69 företag att huvudkontoret finns utomlands.

Definition av huvudkontor

Det finns ingen entydig definition av huvudkontor, men i regel menar man det kontor där koncernchefen, VD:n och ledningsgruppen, vanligen 10-20 personer², finns. Det finns också moderbolag för utlandsägda koncerner i Sverige som varken är momsregistrerade eller har några anställda, så kallade vilande företag. Där bedrivs den huvudsakliga verksamheten i dotterbolagen. I vissa fall räknas stabsfunktioner med övergripande ansvar för koncernens verksamhet in, som ekonomi, information och personalfrågor.

Men huvudkontor kan också avse sätet för en juridisk person, det vill säga där moderbolaget är registrerat och betalar skatt. Koncernledning, staber respektive juridiskt säte kan vara lokaliserade på olika orter eller i olika länder.

I denna rapport har vi frågat vad företagsledarna avsett med huvudkontor, medan det i tidigare undersökningar har varit oklart vad företagsledaren avsett. Av de företag som svarat att huvudkontoret finns utomlands 2003 har knappt hälften samtliga huvudkontorsfunktioner i utlandet, dvs. säte och ledning samt staber. Ett företag av fem har enbart säte, enbart ledning eller enbart staber utomlands. Detta innebär att någon huvudkontorsfunktion finns i Sverige. Exempelvis har 45 utlandsägda företag svarat att huvudkontoret finns i Sverige. Detta kan bero på att sätets och/eller ledningens lokalisering inte påverkats av ägarförändringen.

För att ytterligare förstå vad som menas med ett huvudkontor behövs också kunskap om hur en stor koncern är organiserad och hur ägandet och inflytandet i koncernen definieras.

² Axelsson, Midby, De nya utvandranerna? Länsstyrelsen i Stockholm, Rapport 1998:3.

I undersökningen av näringsklimatet är det i huvudsak placeringen av koncernens eller moderbolagets huvudkontor som efterfrågats. Flertalet företag i undersökningen är koncerner och intervjuerna har i huvudsak gjorts med någon i företagsledningen vid koncernens moderbolag i Sverige. Om koncernmodern fanns utomlands, intervjuades istället moderbolaget för verksamheten eller dotterbolaget i Sverige.

I en koncern kan det således finnas flera huvudkontor. Dessutom kan styrningen av dotterbolagen antingen vara centraliserad eller decentraliserad, det vill säga dotterbolagen kan ha olika grad av självständighet. Många stora koncerner har dessutom minskat storleken på sina huvudkontor under de senaste decennierna.

Av praktiska skäl har alla intervjuer genomförts i Sverige. Detta kan innebära en viss skillnad i uppfattning hos företagsledarna om vilket huvudkontor som avses, i synnerhet bland de utlandsägda företagen.

Viktigaste orsakerna till lokalisering

Ägarens nationalitet påverkar lokaliseringen av huvudkontor. Alla svenska företag har huvudkontoret i Sverige och de flesta utlandsägda företagen har huvudkontoret utanför Sverige. Den viktigaste orsaken till att huvudkontoret finns utomlands är det utländska ägandet, följt av ägarförändringar. Näringsklimatet i Sverige tycks således spela en mindre roll för lokaliseringen av huvudkontor.

Viktigaste orsakerna till lokalisering utomlands efter antal intervjusvar 2003

1. Utländskt ägande	42
2. Ägarförändring	24
3. Närhet till kunder	2
4. Låga skatter	1

Framtida lokalisering

Fyra företag av de 69 som uppgav att de har huvudkontoret utomlands räknar med att det kommer att placeras i Sverige under de närmaste fem åren. Att inte fler överväger att flytta huvudkontoret till Sverige är förmodligen naturligt, med tanke på att flertalet av dessa företag har sitt ursprung utomlands.

Tio företag med huvudkontoret i Sverige tror att det kommer att placeras utomlands under de närmaste fem åren. Detta innebär att flertalet (106 företag) räknar med att huvudkontoret stannar i Sverige.

Det finns inget statistiskt samband mellan lokalisering av huvudkontor och ökning respektive minskning av forskning och utveckling (FoU) i Sverige. Företagen räknar med oförändrade eller ökade investeringar i FoU i Sverige framöver. Se även kapitel 5. I ITPS senaste statistik över forskning och utveckling i internationella företag¹, framgår att volymen på FoU nådde sin högsta nivå 2001.

¹ ITPS, "Forskning och utveckling i internationella företag 2001".

Ökad produktion framöver

Näringsklimatet påverkar företagens beslut i olika frågor. Bland annat inverkar det på företagens planer för produktion, forskning och utveckling samt inköp av varor och tjänster i Sverige. Den svenska kapitalmarknaden och räntenivån är också viktiga förutsättningar för ett gynnsamt näringsklimat. Det påverkar hur företag lyckas med att finansiera och utveckla verksamheten i Sverige.

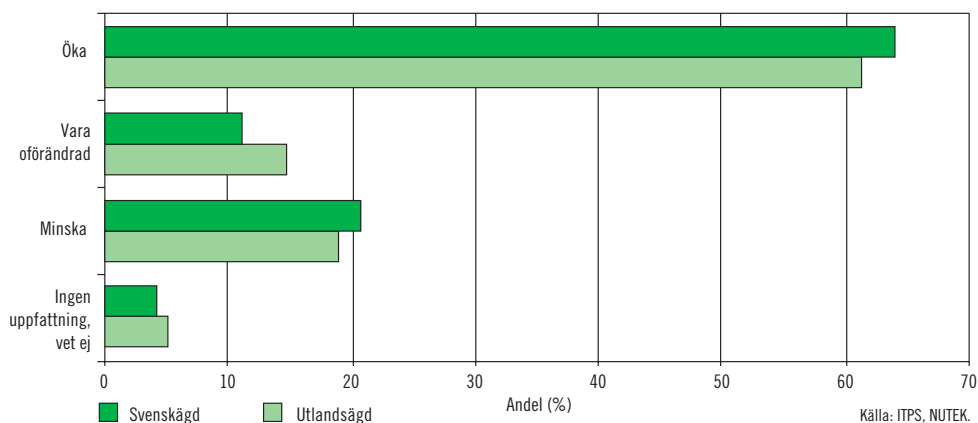
Sammanfattning

- Två av tre företag planerar att öka produktionen i Sverige
- Vart tredje företag planerar att öka forskning och utveckling i Sverige
- Inköpen i Sverige är oförändrade eller minskar på fem års sikt

Produktion i Sverige

En stor andel av företagen uppger att produktionen på fem års sikt kommer att öka i Sverige. Drygt 60 procent av företagen har angett att produktionen av varor och tjänster kommer att öka i Sverige, se figur 11. Andelen företag som anser att produktionsvolymen kommer att minska ligger kring 20 procent. Här finns en viss övervikt bland svenskägda företag. Trots pågående lågkonjunktur ger svaren en förhållandevis positiv bild av de stora företagens satsningar på produktion i Sverige. En förklaring kan vara att det femåriga perspektivet ligger betydligt bortom nuvarande lågkonjunktur. Det speglar en förhållandevis optimistisk syn på utvecklingen.

Figur 11. På fem års sikt, hur bedömer du att företagets produktionsvolym av varor och tjänster i Sverige kommer att utvecklas?

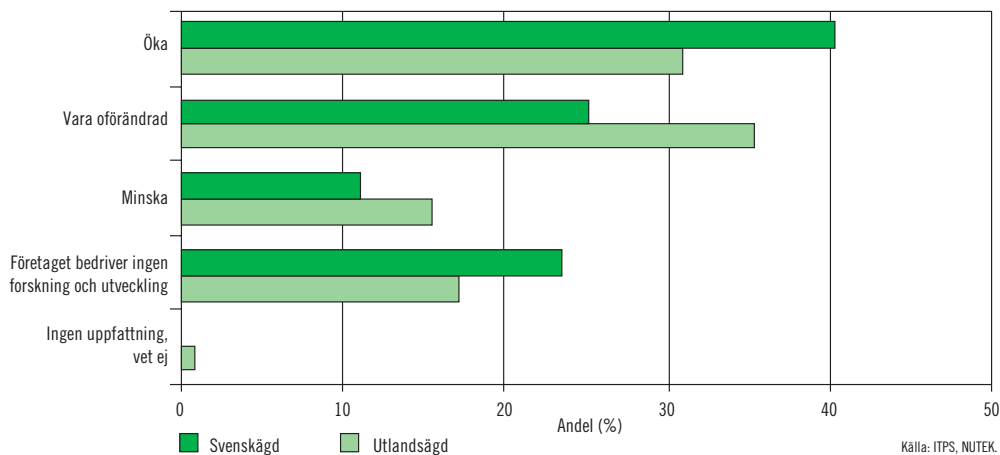
Svensk forskningsmiljö fortfarande attraktiv

Forskning och utveckling har blivit en allt viktigare produktionsfaktor. Förmågan att utveckla nya produkter och processer är ett avgörande konkurrensmedel. Frågan om var forskning och utveckling lokaliseras har därmed blivit alltmer aktuell.

Omkring 40 procent av de svenskägda och drygt 30 procent av de utlandsägda företagen har uppgett att de ska öka sin forskning och utveckling i Sverige, se figur 12. En relativt stor andel av företagen anser att nivån kommer att vara oförändrad. Omkring 35 procent av de utlandsägda och mer än 25 procent av de svenskägda företagen anser att andelen forskning och utveckling i Sverige inte kommer att påverkas. Drygt 15 procent av de utlandsägda och mer än 10 procent av de svenskägda företagen har angett att andelen forskning och utveckling i Sverige kommer att minska.

Fördelningen på branscher visar att framförallt *annan tillverkning* och *verkstadsindustri* uppvisar den största minskningen av forskning och utveckling i Sverige. Störst ökning planeras inom *skogsindustri, kemi och läkemedel, livsmedel, uppdragsverksamhet* samt *andra tjänsteföretag*.

Figur 12. På fem års sikt, hur bedömer du att volymen på företags satsningar på forskning och utveckling i Sverige kommer att utvecklas?

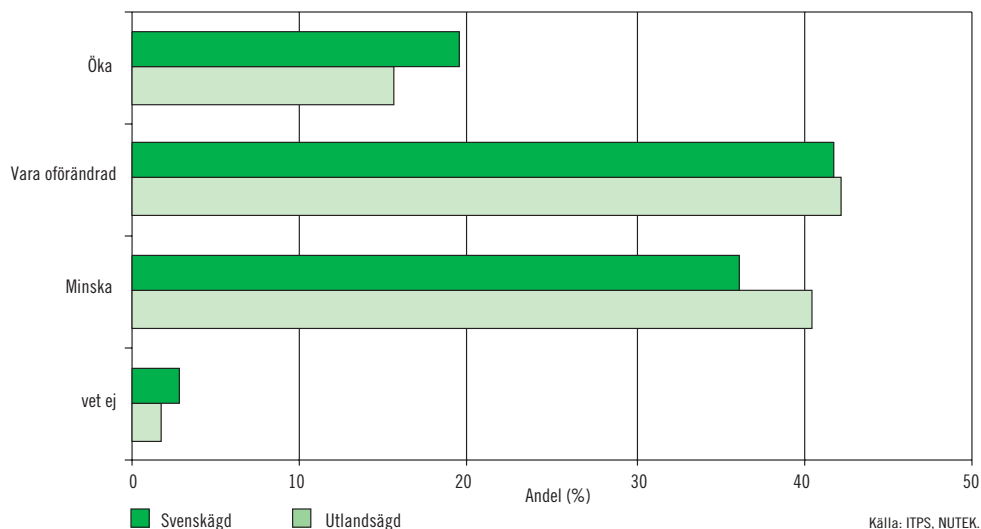

Ingen ökning av inköp i Sverige

De stora företagen köper in stora volymer av varor och tjänster i Sverige. Att dessa inköp hålls på hög nivå är en förutsättning för ett stort antal leverantörsföretag. Drygt 40 procent av företagen anser att inköpen av svenskproducerade varor och tjänster kommer att vara oförändrade under den kommande femårsperioden, se figur 13. Mellan 15-20 procent av företagen har svarat

att volymen kommer att öka. Samtidigt är det en förhållandevis stor andel av företagen som anser att andelen kommer att minska. Drygt 35 procent av de svenskägda och mer än 40 procent av de utlandsägda företagen anser att andelen varor och tjänster inköpta i Sverige kommer att minska under de närmaste fem åren.

Figur 13. Hur bedömer du att företagets inköp av svenskproducerade varor och tjänster kommer att utvecklas under de närmaste fem åren?

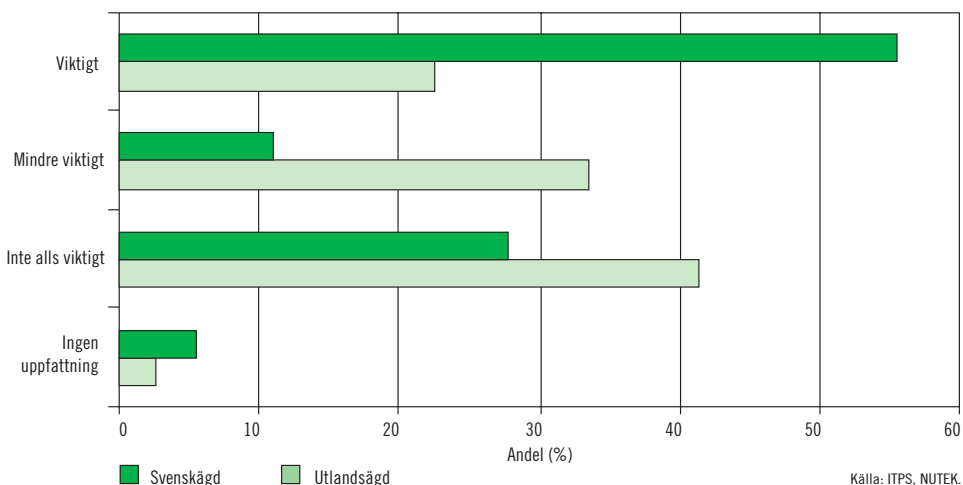

Det är neddragningar, om de realiserar, som kommer att påverka svenska leverantörer. Detta utvecklingsdrag ligger i linje med den ökande internationaliseringen som underlättat inköp från flera länder. En annan orsak är att de stora företagen genom samgåenden blivit mer internationaliserade och på så sätt vidgat sina inköpsmarknader. Kraven har också blivit högre på leverantörerna. Det gäller bland annat ökade kvalitetskrav och förbättrad förmåga att utveckla produkter.

Kapitalmarknad och räntenivå minskad betydelse

Den svenska kapitalmarknaden har minskat i betydelse för företagens finansiering i Sverige sedan början på 1990-talet. Men den spelar fortfarande en roll för svenskägda företags finansiering. Cirka 55 procent av dessa företag uppger att svensk kapitalmarknad är viktig för finansieringen av verksamheten i Sverige, se figur 14. För utlandsägda företag är den svenska kapitalmarknaden av mindre betydelse och drygt 20 procent anser att den är viktig. Skillnaden mellan utlandsägda och svenskägda företag förefaller i detta avseende naturlig. Det är rimligt att den senare gruppen i högre grad vänder sig till en kapitalmarknad utanför Sverige.

Figur 14. Hur viktig är svensk kapitalmarknad för finansiering av er verksamhet i Sverige?

När det gäller utvecklingen av den svenska kapitalmarknaden under de senaste åren anser närmare 80 procent av de utlandsägda och 55 procent av de svenskägda företagen att möjligheterna att finansiera verksamhet i Sverige är oförändrade. Knappt 20 procent svenskägda och drygt 10 procent utlandsägda företag anser att finansiering via den svenska kapitalmarknaden försämrats under senare år. Närmare 25 procent av de svenskägda företagen och knappt 5 procent av de utlandsägda företagen har uppgett en stark förbättring under de senaste åren.

Räntenivåns utveckling har också betydelse för investeringarna i Sverige. På frågan hur räntenivåns utveckling den senaste tiden påverkat företagets intresse att investera i Sverige jämfört med andra länder har drygt 85 procent av de utlandsägda och mer än 75 procent av de svenskägda företagen uppgett att detta inte spelar någon roll. Mindre än 5 procent av företagen anser att räntenivån i någon grad minskat intresset att investera i Sverige. En något större andel av företagen har uppgett att utvecklingen av räntenivån ökat intresset att investera i Sverige. Drygt 12 procent av de svenskägda och 5 procent av de utlandsägda företagen har svarat att räntenivåns förändring under den senaste tiden ökat intresset att investera i Sverige.

Europeiska monetära unionen (EMU)

Under senare år har den mest uppmärksammade frågan i EU-samarbetet gällt ett eventuellt framtida svenskt deltagande i den europeiska monetära unionen, EMU.

Sammanfattning

- 67 procent av företagen anser att ett medlemskap i EMU förbättrar deras förutsättningar att bedriva verksamhet i Sverige
- 25 procent av företagen anser att förutsättningarna inte påverkas
- 4 procent anser att förutsättningarna försämras

I januari 1999 gick flertalet EU-länder med i EMU, och euro blev gemensam valuta för 11 EU-länder i januari 2002. Sverige bestämde i maj 1998 att inte delta i EMU från start, men att dörren skall hållas öppen för ett senare deltagande. I september 2003 genomförs en folkomröstning i Sverige om övergång till valutan euro.

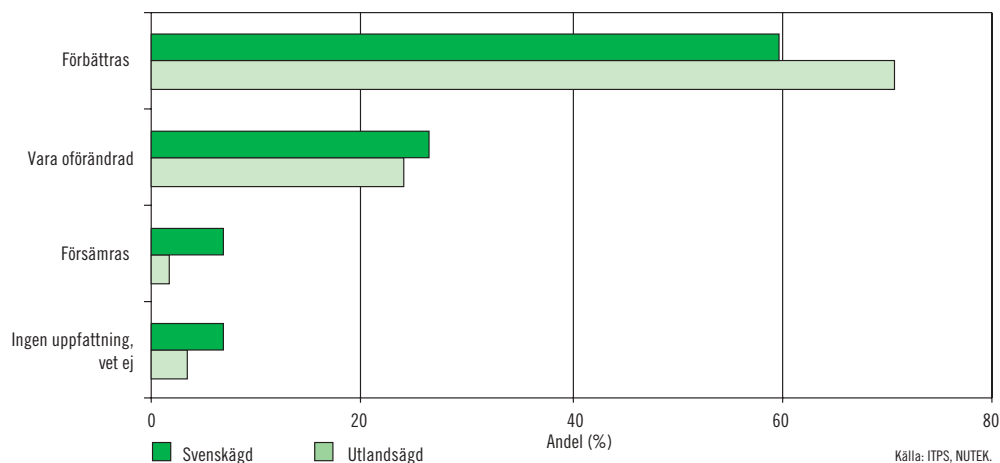
EMU viktigt för företagen

Två av tre företag anser att ett medlemskap i EMU förbättrar deras förutsättningar att bedriva verksamhet i Sverige. Bland utlandsägda företag är det 70 procent och bland svenskägda företag är det drygt 60 procent, se figur 15.

Ungefär 25 procent av företagen har svarat att ett svenskt deltagande i EMU inte skulle påverka förutsättningarna att driva verksamhet i Sverige. En mindre del av företagen, 4 procent, anser att förutsättningarna skulle försämras genom ett deltagande i EMU.

Det är framförallt inom *livsmedelsindustri, verkstadsindustri* samt *annan tillverkning* där störst andel anser att förutsättningarna skulle förbättras. Det handlar om mellan 80-90 procent av företagen i dessa branscher. Inom branschen *andra näringar* är andelen företag jämt fördelad mellan de som anser att förutsättningarna förbättras och de som anser att de inte påverkas. Inom *byggverksamhet* anser drygt hälften av företagen att deras verksamhet inte påverkas av ett svenskt deltagande i EMU.

Figur 15. Hur skulle ett svenskt deltagande i EMU påverka ditt företags förutsättningar att driva verksamhet i Sverige?

Något ökad sysselsättning

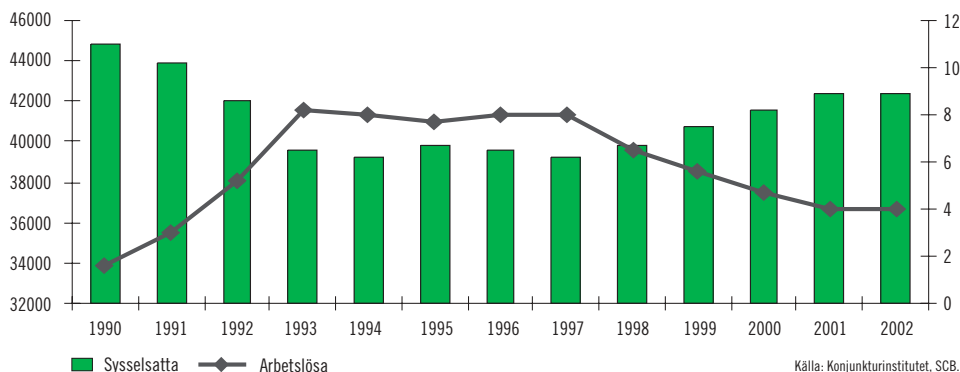
De företag som planerar att öka antalet anställda i Sverige är något fler än de som planerar att minska. Det upplevs som lättare att rekrytera än tidigare, men fortfarande anser en tredjedel av företagen att det är svårt att hitta personal med rätt kompetens. Under de närmaste fem åren bedömer företagen att det blir svårare att rekrytera i Sverige.

Sammanfattning

- Troligtvis något ökad sysselsättning i näringslivet de fem närmaste åren
- Fler företag anställer i utlandet
- Nästan en tredjedel av företagen har problem att rekrytera i nuläget

Ett centralt problem för tillväxten i Sverige handlar om sysselsättningen. Arbetslösheten har visserligen sjunkit märkbart sedan slutet av 1990-talet och antalet jobb har ökat. Den öppna arbetslösheten sjönk till 4 procent 2001. Regeringens mål att högst 4 procent av arbetskraften är arbetslösa år 2000 har således uppnåtts, fast ett år senare än beräknat. Detta mål avser den öppna arbetslösheten, dvs. personer i arbetsmarknadsåtgärder räknas bort från den totala arbetslösheten. Antalet sysselsatta i åldrarna 16-64 år uppgick till 4,2 miljoner och antalet öppet arbetslösa var drygt 176 000 personer 2002. Förändringarna av antalet sysselsatta och andelen öppet arbetslösa framgår av figur 16. Prognoser från AMS¹ pekar på ökad arbetslöshet framöver.

Figur 16. Sysselsatta i näringslivet och öppet arbetslösa i Sverige 1990-2002.

Anm. Antalet sjukskrivna och föräldralediga personer ingår i antalet sysselsatta.

¹Arbetsmarknadsstyrelsen, "Arbetsmarknadsutsikterna för år 2003 och 2004".

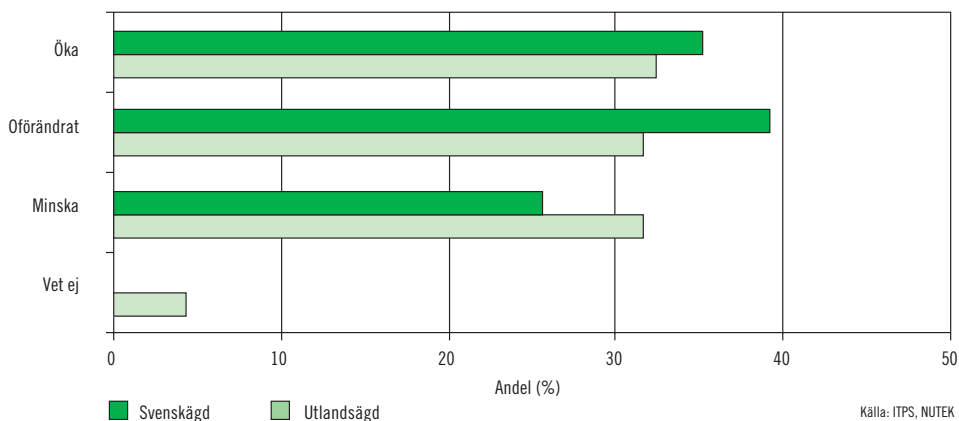
Om det mål regeringen satt upp för sysselsättningen skall nås, 80 procent år 2004 mot 74 procent 1997, kräver det en betydande ekonomisk tillväxt. Konjunkturinstitutet bedömer att sysselsättningsmålet inte kommer att uppnås². Sedan 1997 har emellertid sysselsättningen ökat. Inom det privata näringslivet är sysselsättningen tillbaka kring 1992 års nivå.

Något ökad sysselsättning framöver

En stor förändring har skett i företagens sysselsättningsplaner under 1990-talet. Sedan 1992 har successivt fler företag planerat att öka sysselsättningen i Sverige, en ökning från 18 till 34 procent år 2003. År 1992 planerade cirka hälften av företagen att minska sysselsättningen. Denna andel minskade till 22 procent 2000 och ökade till 29 procent 2003. I den senaste undersökningen 2003, liksom tidigare år, är det betydligt fler som avser att öka produktionen än sysselsättningen. Detta tyder på fortsatta strävanden att öka effektiviteten i företagen.

Företagens planer tyder i genomsnitt på en något ökad sysselsättning i Sverige. Det är en något högre andel som planerar att öka än att minska antalet anställda i Sverige, 34 respektive 29 procent av alla intervjuade. Det finns även här skillnader mellan svenskägda och utlandsägda företag. De utlandsägda företagen räknar i högre grad än de svenskägda med att minska antalet anställda i Sverige.

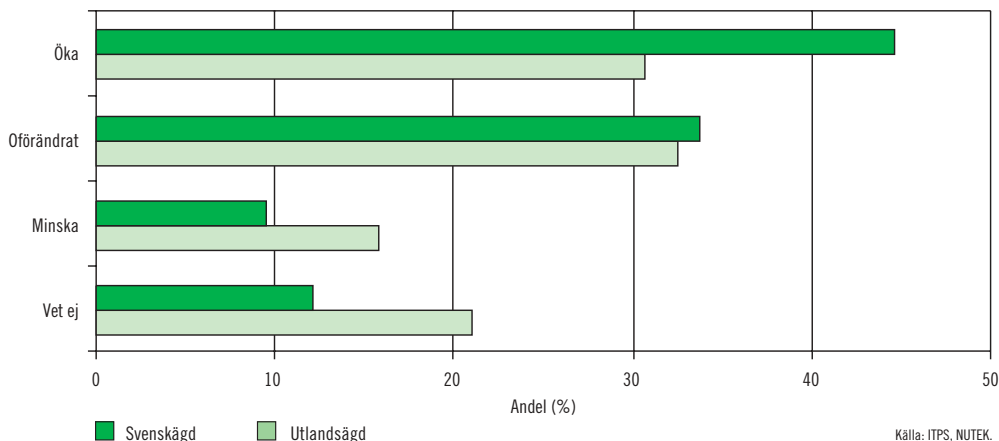
Figur 17. Planerar ditt företag att nettoöka eller nettominuska antalet anställda i Sverige totalt sett eller kommer antalet att vara oförändrat om fem år?

Fler svenskägda företag planerar att expandera utomlands, istället för i Sverige. Dessutom förväntas neddragningarna av personal bli betydligt större i Sverige än i utlandet. Speciellt påtagligt är detta inom *handels-* och *verkstadsföretag* där omkring hälften av företagen planerar att öka antalet anställda i utlandet och samtidigt kommer att svara för nästan hälften av neddragningarna i Sverige. Det är främst inom *verkstadsindustrin* som expansionen verkar ske i utlandet och minskningen i Sverige. Bland *handelsföretag* är det ungefär lika många som planerar en ökning i Sverige som i utlandet.

² Konjunkturinstitutet, "Konjunkturläget mars 2003"

Figur 18. Planerar ditt företag att nettoöka eller nettominska antalet anställda i **utlandet** totalt sett eller kommer antalet att vara oförändrat om fem år?

Ökad produktivitet

De företag som planerar att minska sysselsättningen i Sverige anger i huvudsak tre orsaker. Den främsta orsaken förefaller vara möjligheten att rationalisera och effektivisera produktionen som en följd av bland annat teknikutvecklingen. De andra orsakerna är kostnadsläget samt låg eller vikande efterfrågan i Sverige.

Nedläggning och omlokalisering

Nedläggning tycks bli den vanligaste konsekvensen när antalet anställda minskas. Omlokalisering till utlandet eller inom Sverige är något mindre förekommande. Av undersökningens 188 företag planerar 30 att lägga ner eller omlokalisera verksamheter till utlandet eller inom Sverige i samband med neddragningar. Dessa fördelar sig på följande sätt:

Konsekvenser av neddragningar

1. Nedläggning av verksamhet 13 företag
2. Omlokalisering inom Sverige 9 företag
3. Omlokalisering till utlandet 8 företag

Expansion leder till ökad sysselsättning

Den viktigaste orsaken att öka antalet anställda uppges vara expansion på grund av ökad försäljning. Det verkar således främst vara en ökad efterfrågan i Sverige som förväntas leda till ökad sysselsättning.

Rekrytering lättare i nuläget

TVå tredjedelar av företagen bedömer att det är lätt att rekrytera kvalificerad arbetskraft för närvarande. Ungefär en tredjedel upplever problem att rekrytera välutbildade.

Svårast rekrytera tekniker

Rekryteringsproblemen är störst vad gäller högskole- och yrkesutbildade. Nästan en tredjedel av företagen upplever att det är svårast att rekrytera tekniker med högre utbildning, exklusive IT-specialister. Andra yrkeskategorier som anses svåra att rekrytera är personal till ledningsfunktioner, försäljare samt marknadsförare. Se även öppna svar i bilaga II.

Yrkeskategorier som är svårast att rekrytera 2003

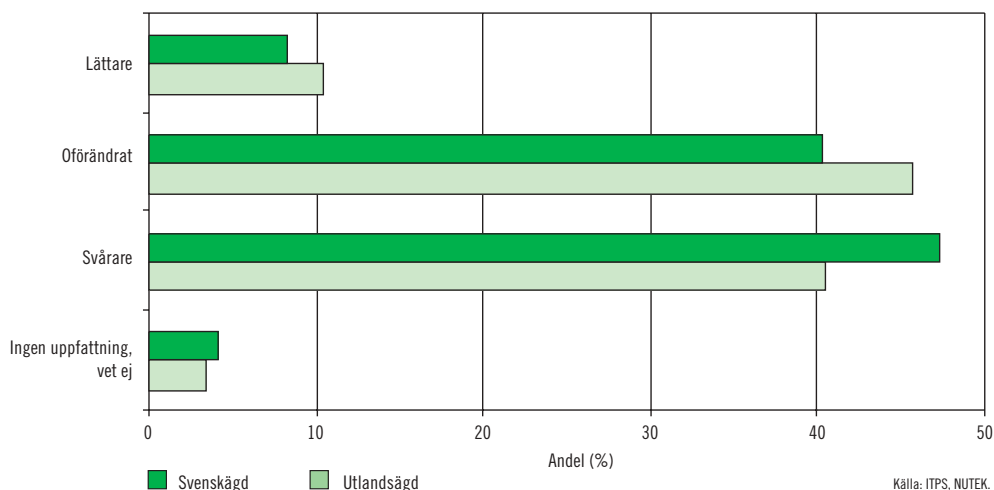
1. Tekniker exkl. IT-specialister
2. Chefer, ledare
3. Försäljare, marknadsförare

I undersökningen av näringsklimatet år 2000 uppgav nästan 70 procent av företagen att de hade problem att rekrytera kvalificerad arbetskraft och närmare hälften av företagen ansåg att ett ökat utbud av kvalificerad arbetskraft hade störst betydelse för att investera mer i Sverige på tio års sikt. Rekryteringsproblemen har således minskat betydligt i omfattning.

Svårare att rekrytera i Sverige framöver

Merparten av företagen räknar med att det blir oförändrat eller svårare att rekrytera kvalificerad arbetskraft i Sverige under de närmaste fem åren. Av de 81 företag som bedömer att det blir svårare att rekrytera arbetskraft i Sverige framöver, räknar 16 företag med att verksamheten omlokaliseras från Sverige till ett annat land.

Figur 19. Hur bedömer du möjligheterna för ditt företag att rekrytera kvalificerad arbetskraft i Sverige under de närmaste 5 åren?

De framtida rekryteringsmöjligheterna uppfattas som sämre i Sverige än i utlandet. Medan 43 procent av företagen tror att det blir svårare att rekrytera kvalificerad arbetskraft i Sverige om fem år, är motsvarande andel i utlandet endast 15 procent. Detta kan innebära att företagen försöker lösa dessa rekryteringsproblem genom att rekrytera i utlandet till verksamheten i Sverige.

Lönekostnader och arbetsrätt försvårar rekrytering

Tre av fyra intervjuade företag anser att lönekostnaderna har stor betydelse för att rekrytera kvalificerad arbetskraft i Sverige under de närmaste fem åren. Drygt hälften av företagen anser att lönekostnaderna även försvårar rekrytering av mindre kvalificerad arbetskraft.

Gällande arbetsrättslagstiftning, LAS, kan innebära att nästan 3 av 10 företag rekryterar färre medarbetare än de annars skulle ha gjort. Rekryteringshindren är av detta skäl mest frekvent i *verkstadsindustrin*. Detta tyder på att verkstadsföretagen har större behov av flexibilitet i anställningsvillkor än övriga företag.

Efterfrågan viktigast

En gynnsam ekonomisk utveckling är en förutsättning för ökad försäljning under de närmaste åren. Det gäller både utvecklingen på den inhemska såväl som på den internationella marknaden. För företag som har stor verksamhet i Sverige har det betydelse hur den svenska marknaden utvecklas och för exportföretagen är de framtida möjligheterna på olika utländska marknader avgörande. En förutsättning för att stora företag ska fortsätta att investera i Sverige är ett fördelaktigt näringsklimat. En central fråga gäller vilka faktorer som är viktigast för viljan att investera. Det gäller hur viljan att investera styrs av ekonomisk utveckling, konjunkturer samt av direkt politiskt påverkbara faktorer.

Sammanfattning

- Företagen räknar med att öka försäljningen mest på den svenska marknaden
- Ökad efterfrågan är viktigast för att investera i Sverige
- Lägre skatt på inkomst av tjänst är mest betydelsefullt av direkt politiskt påverkbara faktorer

Ökad försäljning i Sverige och Östeuropa

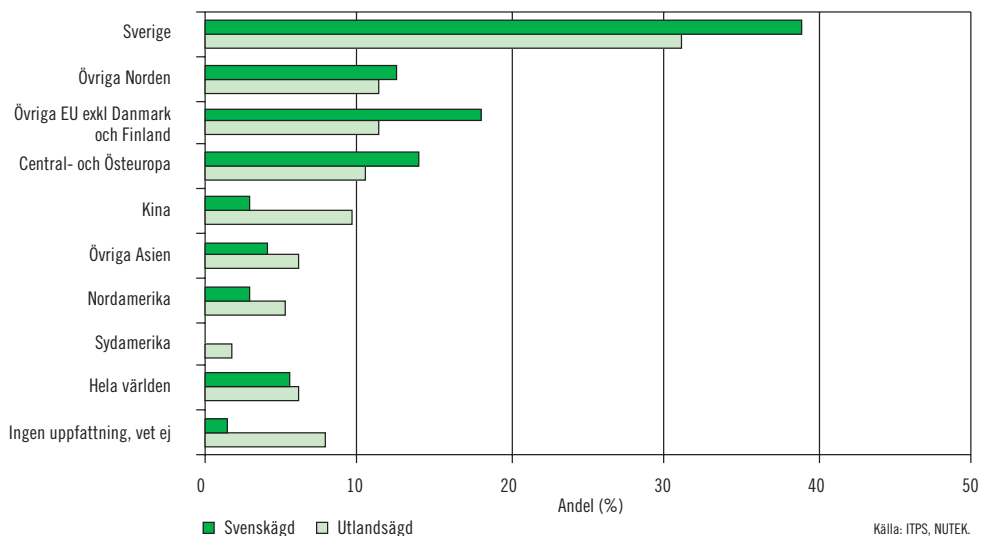
Företagen tror att den största ökningen av försäljningen under den närmaste femårsperioden kommer att ske på den svenska marknaden. Det är framförallt svenskägda företag som anger en ökning av försäljningen på den svenska marknaden, se figur 20.

När det gäller exportmarknaderna förväntar de sig störst ökning i EU, exklusive Danmark och Finland. Även i detta fall anger de svenskägda företagen den största ökningen. Dessa länder är enligt exportstatistiken redan en mycket viktig marknad för det svenska näringslivet. Av all export hamnar omkring 45 procent av värdet i dessa länder.

En förväntad försäljningsökning kan också noteras för Central- och Östeuropa. Men denna ökning sker från en betydligt lägre nivå. Av all export hamnar enligt exportstatistiken idag 5-7 procent på dessa marknader. Övriga Norden visar en förhållandevis stor, förväntad ökning. Dessa länder svarar enligt exportstatistiken idag för 23 procent av exportvärdet.

Betydande öknningar förväntas också i Nordamerika och Kina. De utlandsägda företagen anger en ökning på 10 procent och de svenskägda företagen en ökning på 3 procent till Kina. Utgångsläget är dock blygsamt genom att den kinesiska marknaden idag svarar för 2 procent av all export från Sverige. Den nordamerikanska marknaden uppvisar en förhållandevis liten förväntad ökning. Denna marknad är dock idag förhållandevis stor och svarar enligt exportstatistiken för 12 procent av exportvärdet från företag i Sverige.

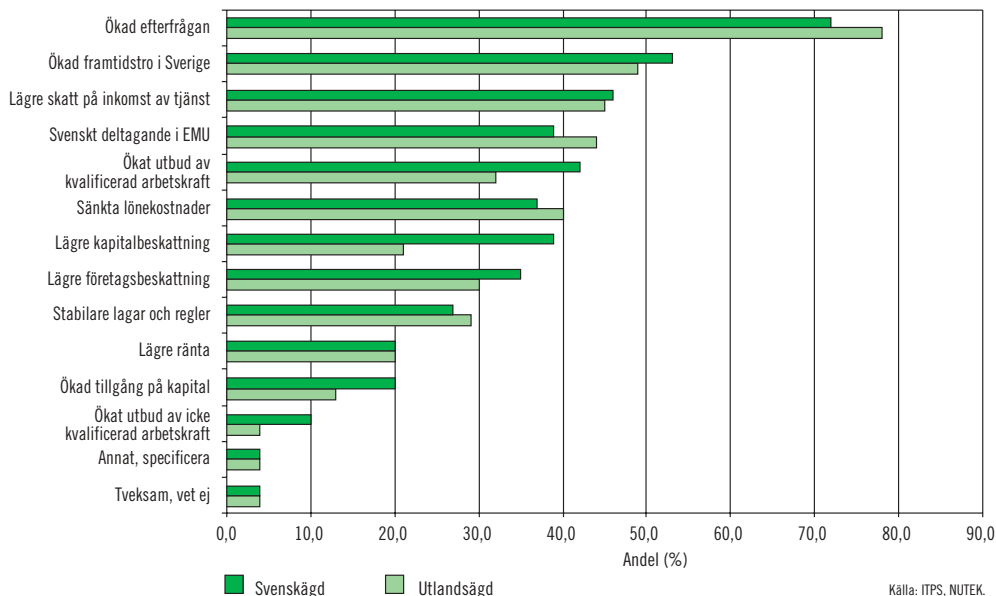
Figur 20. På vilken av följande marknader räknar ert företag med att öka försäljningen mest under den närmaste fem åren?

Efterfrågan viktigast

Resultaten visar att ökad efterfrågan spelar en betydande roll för förutsättningarna att investera på tio års sikt. Det gäller för 78 procent av de utlandsägda företagen och för 72 procent av de svenskägda företagen, se figur 21. Även ökad framtidstro i Sverige har stor betydelse för framtida investeringar i Sverige. Ungefär hälften av företagen har lagt stor vikt vid detta.

Figur 21. Vilka av följande förändringar skulle få störst betydelse för att ditt företag skall öka investeringarna i Sverige på tio års sikt?

Anm. "Annat" se bilaga II.

I stort sett är resterande faktorer mer direkt politiskt påverkbara faktorer. Högt upp på listan kommer lägre skatt på inkomst av tjänst. Ungefär 45 procent av företagen har nämnt denna faktor som viktig. Ett svenskt deltagande i EMU kommer också på en framskjuten plats. Nästan 44 procent av de utlandsägda och 39 procent av de svenskägda företagen har svarat att ett svenskt deltagande är en viktig förutsättning för att investera i Sverige på tio års sikt.

Sänkta lönekostnader har en något större andel av de utlandsägda företagen angett som viktigt för viljan att investera. När det gäller ökat utbud av kvalificerad arbetskraft är det betydligt fler av de svenskägda än av de utlandsägda företagen som anser att en ökning skulle gynna investeringarna i Sverige. Lägre företagsbeskattning har ungefär 32 procent av företagen uppgett som en viktig faktor. På något lägre plats kommer kravet på stabilare lagar och regler. Lägre kapitalbeskattning är mer väsentligt för de svenskägda företagen. Närmare 39 procent av de svenskägda och 21 procent av de utlandsägda företagen anser att det är viktigt för investeringar i Sverige på tio års sikt.

Betydelsen av lägre ränta spelar förhållandevis liten roll. En redan låg ränta kan förklara att detta tillmäts mindre betydelse. Ökad tillgång på kapital i Sverige spelar relativt liten roll för de utlandsägda företagen, men har något större betydelse för de svenskägda företagen. Detta resultat ligger i linje med resultatet i kapitel 5 som visade att utvecklingen på den svenska kapitalmarknaden spelat relativt liten roll för företagen. Det är få företag som anser att utbudet av icke kvalificerad arbetskraft spelar någon större roll. Det bör jämföras med ökat utbud av kvalificerad arbetskraft som anses vara sex gånger så viktigt.

Frågeformulär

Fråga 1

Kontrolleras din koncern till mer än 50 procent av röstvärdet av ägare utanför Sverige?

- 1: Ja
- 2: Nej
- 3: Vet ej

Fråga 2

Hur anser du att näringsklimatet på det hela taget har förändrats under de senaste 3-4 åren?

- 1: Sämre
- 2: Bättre
- 3: Oförändrat
- 4: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 3

Om sämre: Varför tycker du det?

- 1: Förändringar i det allmänna konjunkturläget
- 2: Förändrad efterfrågan i branschen
- 3: Ny eller förändrad politik i Sverige
- 4: Förändrade politiska och ekonomiska förutsättningar i övriga världen
- 5: Annat, se öppna svar i bilaga II
- 6: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 4

Om bättre: Varför tycker du det?

- 1: Förändringar i det allmänna konjunkturläget
- 2: Förändrad efterfrågan i branschen
- 3: Ny eller förändrad politik i Sverige
- 4: Förändrade politiska och ekonomiska förutsättningar i övriga världen
- 5: Annat, se öppna svar i bilaga II
- 6: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 5

Hur ser du på näringsklimatet i Sverige jämfört med andra länder?

- 1: Bäst i Sverige
- 2: Bäst i annat EU-land
- 3: Bäst utanför EU
- 4: Ingen skillnad
- 5: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 6

Hur ser du på förutsättningarna att utveckla nya produkter (varor & tjänster) respektive processer inom ditt företag? Är förutsättningarna bäst i Sverige eller i andra länder?

- 1: Bäst i Sverige
- 2: Bäst i annat EU-land
- 3: Bäst utanför EU
- 4: Ingen skillnad
- 5: Företaget bedriver ingen utveckling
- 6: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 7

Vilken av följande faktorer är viktigast för utvecklingen av nya produkter?

- 1: Kompetent personal
- 2: Krävande kunder
- 3: Långsiktigt samarbete med kunder och underleverantörer
- 4: Den interna organisationsstrukturen, företagsledning
- 5: Konkurrenssituationen
- 6: Annat, se öppna svar i bilaga II
- 7: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 8

Ligger huvudkontoret för ditt företag i Sverige eller utomlands för närvarande?

- 1: Sverige
- 2: Utomlands
- 3: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 9

Om utomlands: Innebär det lokalisering av

- 1: Samtliga huvudkontorsfunktioner
- 2: Både säte och ledning
- 3: Bara säte
- 4: Bara ledning
- 5: Staber
- 6: Tveksam, vet ej

Fråga 10

Tror du att det kommer att placeras utomlands under de 5 närmaste åren?

- 1: Ja
- 2: Nej
- 3: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 11

Vad är den viktigaste orsaken till att huvudkontoret har placerats utomlands?

- 1: Närhet till kunder
- 2: Bättre kommunikationer
- 3: Underlättar för rekrytering till ledningen
- 4: Ägarförändring
- 5: Låga skatter
- 6: Annat, se öppna svar i bilaga II
- 7: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 12

Tror du att det kommer att placeras i Sverige under de 5 närmaste åren?

- 1: Ja
- 2: Nej
- 3: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 13

Hur bedömer du att företagets inköp av svenskproducerade varor och tjänster kommer att utvecklas under den närmaste 5-årsperioden?

- 1: Minska väsentligt
- 2: Minska något
- 3: Vara oförändrat
- 4: Öka något
- 5: Öka väsentligt
- 6: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 14

På 5 års sikt, hur bedömer du att företagets produktionsvolym av varor och tjänster i Sverige kommer att utvecklas?

- 1: Minska väsentligt
- 2: Minska något
- 3: Vara oförändrad
- 4: Öka något
- 5: Öka väsentligt
- 6: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 15

På 5 års sikt, hur bedömer du att volymen på företagets satsningar på forskning och utveckling i Sverige kommer att utvecklas?

- 1: Minska väsentligt
- 2: Minska något
- 3: Vara oförändrad
- 4: Öka något
- 5: Öka väsentligt

6: Ingen uppfattning, vet ej

7: Företaget bedriver ingen forskning och utveckling

Fråga 16

Hur påverkar räntenivåns utveckling den senaste tiden, ditt företags intresse för att investera i Sverige jämfört med andra länder?

1: Ökat kraftigt

2: Ökat något

3: Oförändrat

4: Minskat något

5: Minskat kraftigt

6: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 17

Hur viktig är svensk kapitalmarknad för finansieringen av er verksamhet i Sverige?

1: Mycket viktig

2: Ganska viktig

3: Inte särskilt viktig

4: Inte alls viktig

5: Ingen uppfattning

Fråga 18

Hur har utvecklingen av den svenska kapitalmarknaden de senaste åren påverkat era möjligheter att finansiera verksamheten i Sverige?

Har de blivit.....

1: Starkt förbättrade

2: Något förbättrade

3: Oförändrade

4: Något försämrade

5: Starkt försämrade

6: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 19

Hur skulle ett svenskt deltagande i EMU påverka ditt företags förutsättningar att driva verksamhet i Sverige? Skulle det....

1: Förbättras avsevärt

2: Förbättras något

3: Vara oförändrat

4: Försämrar något

5: Försämrar avsevärt

6: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 20

Planerar ditt företag att nettoöka eller nettominnska antalet anställda i utlandet totalt sett eller kommer antalet att vara ungefär oförändrat om fem år?

- 1: Öka
- 2: Ungefär oförändrat
- 3: Minska
- 4: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 21

Planerar ditt företag att nettoöka eller nettominnska antalet anställda i Sverige totalt sett eller kommer antalet att vara ungefär oförändrat om fem år?

- 1: Öka
- 2: Ungefär oförändrat
- 3: Minska
- 4: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 22

Wilken är den viktigaste orsaken till att det blir en nettominskning av antalet anställda i Sverige?

- 1: Rationalisering eller effektivisering av verksamheten
- 2: Låg eller vikande efterfrågan i Sverige
- 3: Kostnadsläget i Sverige
- 4: Ökad konkurrens
- 5: Expansion av verksamheten utomlands
- 6: Annat, se öppna svar i bilaga II
- 7: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 23

Innebär detta att verksamhet läggs ner i Sverige?

- 1: Ja
- 2: Nej
- 3: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 24

Innebär detta att verksamhet läggs ner i Sverige och omlokaliseras till annat land?

- 1: Ja
- 2: Nej
- 3: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 25

Innebär detta att verksamhet läggs ner på en ort i Sverige och omlokaliseras till annan ort i Sverige?

- 1: Ja
- 2: Nej
- 3: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 26

Vilken är den viktigaste orsaken till att det blir en nettoökning av antalet anställda i Sverige?

- 1: Ökad efterfrågan i Sverige
- 2: Ökad efterfrågan utomlands
- 3: Rätt kompetens på arbetskraft
- 4: Annat, se öppna svar i bilaga II
- 5: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 27

Hur bedömer du möjligheterna för ditt företag att rekrytera kvalificerad arbetskraft i *Sverige för närvarande*?

- 1: Lätt
- 2: Svårt
- 3: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 28

Vilka yrkeskategorier är svårast att rekrytera?

- 1: Höskoleutbildade
- 2: Gymnasieutbildade
- 3: Yrkesutbildade
- 4: Tekniker
- 5: IT-specialister
- 6: Ekonomer
- 7: Försäljare, marknadsförare
- 8: Personal till ledande befattningar (chefer)
- 9: Andra, se öppna svar i bilaga II
- 10: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 29

Hur bedömer du möjligheterna för ditt företag att rekrytera kvalificerad arbetskraft i *Sverige under de närmaste 5 åren*?

Kommer det att bli...

- 1: Lättare
- 2: Oförändrat
- 3: Svårare
- 4: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 30

Innebär detta att verksamheten omlokaliseras från Sverige till annat land?

- 1: Ja, omlokaliseras från Sverige
- 2: Nej, omlokaliseras inte från Sverige
- 3: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 31

Hur bedömer du möjligheterna för ditt företag att rekrytera kvalificerad arbetskraft i *utlandet* till verksamheten i Sverige *under de närmaste 5 åren*?
Kommer det att bli...

- 1: Lättare
- 2: Oförändrat
- 3: Svårare
- 4: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 32

Vilken betydelse anser du att lönekostnaderna inklusive sociala kostnader har för ditt företags planer på att rekrytera *kvalificerad* arbetskraft i Sverige *under de närmaste 5 åren*?

- 1: Mycket stor betydelse
- 2: Ganska stor betydelse
- 3: Ganska liten betydelse
- 4: Mycket liten betydelse
- 5: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 33

Vilken betydelse anser du att lönekostnaderna inklusive sociala kostnader har för ditt företags rekryteringsplaner av *mindre kvalificerad* arbetskraft i Sverige *under de närmaste 5 åren*?

- 1: Mycket stor betydelse
- 2: Ganska stor betydelse
- 3: Ganska liten betydelse
- 4: Mycket liten betydelse
- 5: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 34

Vilken betydelse anser du att gällande arbetsrättslagstiftning, LAS, har för ditt företags rekryteringsplaner *under de närmaste 5 åren*?

- 1: Färre rekryteras
- 2: Ingen avgörande betydelse för rekrytering
- 3: Fler rekryteras
- 4: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 35

På vilken av följande marknader räknar ert företag med att öka försäljningen mest under den närmaste 5-årsperioden?

- 1: Sverige
- 2: Övriga Norden
- 3: Övriga EU exkl Danmark och Finland
- 4: Central- och Östeuropa
- 5: Nordamerika
- 6: Sydamerika
- 7: Kina
- 8: Övriga Asien
- 9: Övriga områden
- 10: Hela världen
- 11: Ingen uppfattning, vet ej

Fråga 36

Vilka av följande förändringar skulle få störst betydelse för att ditt företag skall öka investeringarna i Sverige på 10 års sikt?

- 1: Lägre ränta
- 2: Ökad tillgång på kapital
- 3: Ökat utbud av kvalificerad arbetskraft
- 4: Ökat utbud av icke kvalificerad arbetskraft
- 5: Ökad efterfrågan
- 6: Sänkta lönekostnader
- 7: Stabilare lagar och regler
- 8: Lägre företagsbeskattning
- 9: Lägre skatt på inkomst av tjänst
- 10: Lägre kapitalbeskattning
- 11: Svenskt deltagande i EMU
- 12: Ökad framtidstro i Sverige
- 13: Annat, se öppna svar i bilaga II
- 14: Tveksam, vet ej

Öppna svar på frågorna

Hur anser du att näringsklimatet på det hela taget har förändrats under de senaste 3-4 åren? Har sagt sämre. Varför tycker du det?

- Vår marknad har gått ner.
- Skatterna, personliga skatter.
- IT-sektorns kris gör att det går "dåligt" överallt.
- Vi ser att företaget går dåligt. Aktiekursen går ner.
- Den ekonomiska utvecklingen har inte varit så god.
- Det verkar som att det kommer mycket bluffföretag som bara går i konkurs med stora skulder.
- Ökad europeisk konkurrens.
- Det är ny läkemedelslag från den 1/10.
- Fabriken slår igen.
- Möjlighet för svenska företag att överleva i Sverige är svårt. Utländska ägare kommer in och tar över.
- Det har inte hänt någonting i näringslivet från det politiska hållet när det gäller skatter. Man prioriterar näringslivsfrågor för lite.
- Regler och lagar, när det gäller miljöfrågor och arbetsrättsfrågor i Sverige, gör det besvärligt att jobba i Sverige. Vi är inte lika konkurrenskraftiga.
- Sverige styrs av politiker som är avundsamma, med mycket bristande kunskap och har ingen förståelse för företagande och entreprenörer. De ser företagare som ett hot och de har en rigid syn på företagare.
- Jag tycker att det håller på att bli en tillbakagång i Sverige. Jag tänker på sjukförsäkring bland annat, alla verk som ställer krav. Arbetsmiljöverket till exempel ställer krav på ökad aktivitet.
- Börsvärdet har gått ner samt högre arbetslöshet.
- Företagsklimatet totalt sätt politiskt och ekonomiskt. Vad gäller informationsområdet, ur mänskligt perspektiv, har näringslivet organiserats om mycket och hackats sönder. Medarbetarna orkar inte med.
- Hårdare konkurrens.
- Man inser inte vikten av att behålla företaget i Sverige.

Hur anser du att näringsklimatet på det hela taget har förändrats under de senaste 3-4 åren? Har sagt bättre. Varför tycker du det?

- Mindre ändringar.
- Hur man behandlar personal, man vårdar humankapitalet.
- Globaliseringen av näringslivet.
- Vi ser en positiv utveckling när det gäller att bedriva verksamhet i Sverige.
- Sveriges ekonomi har förbättrats.
- Vi har expanderat och fått gynnsammare läge.

- Mer öppen för konkurrens idag.
- Något mindre hinder, en ökad globalisering.
- Medvetenheten har ökat.
- Lättare att etablera nya företag.
- Stabilare ekonomi och att regeringen får igenom sin vilja.
- Det har blivit mer så att det är de seriösa företagen som blir kvar när det gäller vår bransch. De mindre seriösa företagen ramlar bort.
- Mer i fokus.
- Större förståelse för näringslivet från politiskt håll i dag.

Vilken av följande faktorer är viktigast för utvecklingen av nya produkter?

- Ekonomiska förutsättningarna.
- Kapital.

Vad är den viktigaste orsaken till att huvudkontoret har placerats utomlands?

- Det är grundat utomlands.
- Bolaget är från utlandet.
- För att vi är utlandsägda.
- De har alltid funnits där. Vi är ett dotterbolag.
- Kapitalmarknaden och skattepolitiken.
- Företaget startades utomlands.
- Skatter och att företaget är centralplacerat.
- Det är ett utländskt företag.
- Det har funnits där hela tiden.
- Ägandet är utomlands.
- Ägaren sitter utomlands.
- Det är företagets ursprungsland.
- Ägaren är utländsk och företaget är också utländskt. Företaget är kanadensiskt och ligger i Kanada.
- Kärnverksamheten i vår verksamhet finns i utlandet, vi är i bilindustrin.
- Företaget är amerikanskt.
- För att vi tillhör en amerikansk koncern.
- Utländskt ägande.
- Bolaget är en gång grundat i Danmark.
- Det har alltid varit så.
- Företaget var där från början.
- Det är ett utländskt börsnoterat bolag.
- Det är ett franskt företag.
- Strategiskt. Geografiskt lämpligare.
- Det är noterat på börsen i utlandet.

- Detta företag är över 100 år gammalt och startades av två holländare så det har alltid funnits i Holland och kommer förmodligen alltid att göra det.
- Ägarna är fransmän.
- Strategisk placering.
- Det har alltid legat utomlands.
- Tyskägt sedan starten.
- Ägaren är utländsk.
- Det är en utländsk koncern.
- Ägarna finns utomlands.
- Affärsstrategi.
- Företaget kommer från Finland.
- USA-ägt företag.
- Grundat i USA.
- Det blev bildat utomlands.
- Det är ett amerikanskt bolag.
- Ägarna finns utomlands.
- Vi är ett dotterbolag till ett företag som finns i Japan.
- Företaget bildades utomlands.
- Det är det geografiska läget.

Vilken är den viktigaste orsaken till att det blir en nettominskning av antalet anställda i Sverige?

- Arbetsuppgifter flyttas utomlands.
- Det är en generell dragning åt lågkostnadsländer.
- Vi säljer ut och därmed följer personalen med.
- Teknisk utveckling.
- Ökad internationell fokus och lokal närvaro.
- Ökad produktion kommer inte att ligga i Sverige.
- Marknadsförutsättningar.
- Företaget läggs ner.
- Teknologiförändringar.
- Kommer att gå in i en Panstruktur.
- Omstruktureringar.

Vilken är den viktigaste orsaken till att det blir en nettoökning av antalet anställda i Sverige?

- Vi expanderar.
- Organisk tillväxt.
- Egen förmåga.
- Utökad verksamhet i Sverige.
- Vidareutbyggnad av marknads och försäljningsorganisationen.

- Att vi ändrar inriktning på vår affärsverksamhet.
- Genom förvärv så expanderar vi.
- Skogen som vi lever av finns här.
- Bredda sortimentet.
- Planerade tillväxt.
- Omstruktureringar i branschen. Vi kommer att öka på bekostnad av våra konkurrenter.
- Volymökning och ökad omsättning.
- Vi tar större marknadsandelar.
- Volymen kommer att öka.
- Expansion via förvärv.
- Större marknadsandelar.
- Koncentration av produktion.
- Expansion.

Vilka yrkeskategorier är svårast att rekrytera?

- Arbetsledare inom städning.
- Forskning och utveckling inom vetenskapliga ämnen.
- Ingenjörer med marknadskunskap.
- Produktionsledare.
- Mekaniker i storstäder.
- Kompetent inköpspersonal.
- Specialister och kvinnor.
- Erfarna konstruktörer.

Vilka av följande förändringar skulle få största betydelse för att ditt företag skall öka investeringarna i Sverige på 10 års sikt?

- Lägre skatt på arbete.
- Inte relevant för oss eftersom vi bedriver detaljhandel.
- Sänkning av sociala avgifter.
- Lägre totalkostnader.
- Det beror på konjunkturen.
- Verksamheten finns utomlands och kommer att vara det i fortsättningen med.
- Förmögenhetsbeskattningen.
- Flexibilitet på arbetsmarknaden som gör det lättare att hantera upp- och nedgångar i volymen.
- Råvarutillgång.

Näringsklimatet i Sverige 2003

Här redovisas svenskägda och utlandsägda företags framtidsplaner och deras attityder till att bedriva verksamhet i Sverige.

Attityderna är sammanfattningsvis mer negativa än i föregående undersökning (2000). De främsta orsakerna till ett försämrat näringsklimat de senaste åren är konjunkturläget och vikande efterfrågan. Ny eller förändrad politik har spelat en mindre roll. Trots detta pekar företagens framtidsplaner de närmaste fem åren på viss optimism. Två av tre företag räknar med ökad produktion framöver och vart tredje företag planerar ökade satsningar på forskning och utveckling.

Viktigaste faktorerna för att investera mer i Sverige är växande efterfrågan och en ökad framtidstro.

Detta är den sjunde likartade undersökningen sedan 1990. Den baseras på intervjuer med närmare 200 företagsledare bland de 400 omsättningsmässigt största företagen i det privata näringslivet under perioden november 2002 och januari 2003.